

12274.
C

N° 34

1709 5

G. D. B. V.

SCOPVLOS DOCTRINAE VVLGARIS
DE

COLONIS ADSCRIPTITIIS,

Von Laßgütern u. Hurmeden/

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
REGIAE DOMVS SERENISSIMO PRINCIPE
AC DOMINO,

PHILIPPO WILHELMO,
PRINCIPE PORVSSIAE, CETERA,

PRAESIDE

IOANN. PETRO Ludwig/IA.

PORVSS. REGIS IN HEROICO IVDICIO, EOQVE SVPREMO ADSESSORE;
CONSILIARIO; IVRIVM ET HISTORiar. PROF. ORDIN. ATQVE TA-
BVLARII MAGDEBVRG. ARCHIOTA,

EVITABIT

RESPONDENDO

IOH. FRIDERICVS Engelhardt/

IVRIVM CANDIDATVS

H. L. Q. S.

HALAE VENDOR.

D. XVI. MENS SEPT.

LITTERIS ZAHNIANIS

MDCCIX.

M

COPIA
ADSCIPITUR
PHILIPPO
SIMPONIO

Qui ob
dassie
confice
Msi ?

Defra
profes
pae pa

CAP. I.

DE REBUS, IVRE LASSORVM CONDVCTIS,
von Laßgütern.

§. I.

Q Veruntur Iſti de obſcuritate BONORVM LASSITI-
CORVM (X): nos conabimur tenebris hiſce lu-
cem adferre.

§. II. Duo quondam genera ſeruorum apud Germania
Germanos. Vnum eorum fuit, qui in legibus duplex ſer-
Romanis deſcribuntur, in quos infinitum ius domi-
no concedunt: alterum vero eorum, quibus tantum uſus
agri ad colendum adſignati ſunt pro mercede, in fru-
gibus præſtanda domino locatori. Atque hi cum
ab aliis ſeruitiorum generibus dimitterentur, LASSO-
RVM nomen mereri (a) uidebantur Germanis.

A

§. III.

(X) Hoc quidem patrii iuris ge-
nus uſu magis diſci putant, quam
præceptionibus. Unde uillas potius,
quam ſcholas tyronibus hic
commendant. Ipſe Caſſar SCHEM-
DIUS Boioarie electoris cancella-
rius ita ſentit, quod colonaria iura,
curatus cognita, ruſticiſ magiſtris
debeat, qui conſuetudinis, ſemel in-
ter illos receptæ acerrimi ſint cur-
ſtodes. Scilicet eouſque plurima
nos fugient eius generis argumen-
ta, quouſque deſideria p. 143. n. 3. 4.
illorum non expleantur, ut patrii
iuris peculiaria ſyſtemata habeamus
& profeſſores ad exemplum Anglorum
& ſeptentrionalium regnorum.
Quæ cum moribus ſtuque nobis ui-
ſina ſunt, omnino illis excitari debe-

remus ad laudabilem æmulationem.

(a) In alia hieo, quam patriæ
antiquitatum magiſtri. Germani
duplicis generis ſeruos habuerunt.
Vnum fuit eorum, quorum ipſi mi-
niſterio uſi ſunt pro arbitrarij, adeo
ut hoſ ipſi alerent iterumque illi
dominis acquirerent, uno uerbo id
iuris domini haberent, quod in ſer-
uos ſuos Romani. Alterum uero, pro-
prium illis ac peculiare fuit; quo ipſi
quosdam ſeruos agris adſcripſerunt
illisque certum modum pecoris, lini,
lani, frumenti iniunxerunt, cetera
uti ſui iuris eſſent acquirerentque
ſibi, permiferunt. De ultimo ge-
nere TACITVS c. 36. de morib. Germ.
qui uero primum genus non com-
memorat, quod multos auctores in-
erant.

Qui obſcuræ
deſtituæ
conſuetudi-
nis?

Deſideria
profeſſor. in-
ter patrii

Reiectis
aliorum
etymologiis.

§. III. Nostro itaque iudicio improbandae sunt
etymologiae, ab aliis iureconsultis prolatae in patrii
iuris descriptione *der lassgüter*. Sunt enim, qui uerbi
lass

Lassi ut a
seruis differ-
runt?
a) rationi-
bus,

transuersum egit, qui existimarunt,
apud Germanos exulauisse genera
seruitutis Romanae. Tantum uero
abest, id uerum esse, quantum abest;
nullo hominibus ministerio opus
esse, praeter agriculturam. Primos
itaque uere seruos dico: alteros signi-
fico uerbo *lassorum*. Cum enim
praecipuae opes Germanorum fue-
rint agris, hinc uero a mercenariis tan-
ta industria non colerentur, quam
ab illis, qui in partem redituum uo-
cati sunt *Seff.* 3. c. 2. p. 190. *lit. d.* &
capo 4. n. 7. p. 190. e re esse credide-
runt Germani, si quosdam seruos in
tantum manumitterent, ut soli
agriculturae manciparentur, ab aliis
seruitiorum generibus immunes;
ne pro alimentis & salario agros
colerent, sed, loco eorum, id sibi ha-
berent, quod, detracta mercede, loca-
tori praestanda, de redditibus praedii
superesset. Facile hinc patet discrimen
lassorum a seruis. Hi enim do-
mino acquisuerunt; sibi autem illi:
horum seruitia pependerunt a do-
mini arbitratu; illorum uero mu-
nera agriculturam raro excesserunt:
illis in uxorem ac liberos facultas
fuit; non uero his: illi parum abfue-
runt a conductoribus longi tempo-
ris, quibus postea prorsus aequati
sunt; hi autem a seruis Romanis ni-
hil quicquam praecipui habuerunt.
Atque hanc classem describit *N-*

b) testibus

I THARDVS *lib. 4. hist. Franc. ad an-*
843. p. 376. edit. du Chesn. Saxonum
gens in tribus ordinibus diuisa consi-
stit. Sunt enim inter illos, qui ede-
2 *lingi; sunt, qui frilingi; sunt qui*
LAZZ, illorum (Saxonum) lingua
dicuntur. Latina hoc sunt: nobi-
les; ingenuiles; seruales. Non
serui, quos operae pretium non fue-
3 *rat recensere, cum neque apud Ger-*
manos illi ordinem fecerint pec-
culiarem, quippe qui in complexu
essent dominorum, uti correlata,
Eadem causa cum seruis quidem *diplomatiis*
4 *LASSOS recenset: ab illis uero & sim-*
plicibus colonis hos iterum distin-
guit Otto 1o in diplom. ad 939. praed-
ium in proprietatem damus, cum
familia LASSORVM XVIII. seruorum XX:
5 *litorum VIII. colono etiam uno. Co-*
lonorum enim nullus clientelae ne-
xus locatori, quem tamen depre-
hendo in LASSO. Est autem lassenda *etymologia*
6 *non idem, quam manumittere, qui a lassenda*
7 *enim prorsus manumissi atque omni*
seruitii genere soluti sunt; illi FRI-
LISSI siue freylassen audiunt medio
aeuo apud KILIANVM Belgam, in
glossario uerbi Laeten. Ut taceam,
8 *quod lassi Nithardo seruales reddan-*
tur; & in Ottonino diplomate di-
stinguantur a seruis. Ut itaque
inter seruos & simplices colonos
genus intermedium fuisse, uidean-
tur.

(b)

lassi originem a leutu siue lite reperunt (b), cum tamen ^{1) a lit. l.} *litorum* & *lassorum* medio aevo manifestum sit discrimen. Neque LASSIS cum VASSIS seu uasallis ^{2) uass.} aliquid est commune (c). LAET quidem ultimum dicunt Belgae: haec autem uox ortum *litis* dedit (d) nec ^{3) laet,} quicquam *lassis*. Stultiores illi sunt, qui *lassos* red- ^{lezie.} dunt *latinos* (e), delirio manifesto Saxonis iurecon- ^{4) Latini.} sultri.

A 2

Bel-

(b) Sunt, qui existimant, *Litorum* uocem & *Lassorum* unam esse eandemque cum & in elementis litterarum utraque conueniat & in sensu rerum, quod sentit *Ioh. Isaac. PONTANVS* lib. 6. orig. Franc. cap. 15. p. 501. Hinc *Cottfred. WENDELINVS* in glossario Atlantico p. 365. *Litus, Lente* idemque *Lazus*. Taceo rerum patriae imperitiores. Verum, me existimante, LITORVM uox non a *lassen* est oriunda: sed natales *ultrimo ordini* in familia debet, quem *liti* id est, mercenarii famuli nostri hodieque constituunt. Seruos certe siue famulos nostros hoc nomine adpellamus *unser leute* / ueletiam *unser Wolt*. Deinde *laet*, ultimus etiam nunc audit Belgis *ny laet* sicut *wie spuet* iste est: inde *laetesse* uel *letten* nos quoque dicimus Germani. Ut taceam, ueteres quondam *laetos* scripsisse & *letos*, recentiores *litos* *leute* *Lic. GOTHOF.* in cod. Theod. de Veteran. Et ad l. 1. C. de terris limitrophis. Eadem ratione *hoffleute* / *hofflude*, *MAITHAEI* de nobilitate lib. 4. c. 9. p. 283. mercenarios seruos uocamus. Ut certum sit: *LASSIS* de praedio conducto uixisse;

1 LITIDOS ex annua mercede, quae hodieque vulgi sermone dicitur *licde lohn* siue *gesindelohn* / *Hachenberg in Germ. med. Diss.* 2. n. 15. Alta longe ratio *lassorum*, modo descripta, quos ea propter a mercenariis famulis denen saget uereferen *SPECTATOR* SIXO lib. 3. art. 44. recte distinguit. Quamuis non negauerim, tempora & vulgi abusus duo ³ quandoque uerba inuicem commiscuisse.

(c) Plures sunt, qui *Vassallos* s. ^{b) uass.} *uassos* *Vassos* a *Lassis* uel *hosce* ab illis deducunt, in quo numero *CIRONIVS* ⁴ apud *Eybenium* cap. 9. s. 1. p. 507. *opp.* Aperto errore, quod re ipsa inter utrumque plurimum interfit, quia de re agetur in loco de *Vasallis* inferius.

⁵ (d) Cum enim Belgica lingua ^{c) a laet, laet} *laeten* dicatur, quod nobis *lassen*. Hinc putant *laeten* ordine ultimum eundem esse, qui Saxonibus audiatur *lassus*. Verum p. 221. n. 5. iam ⁶ uidimus, *laet* siue *liti* originis iuris esse diuersissimi.

(e) Stultissime omnium inter- ^{e) a Latini.} pres speculi Saxonici *lassos* Saxonum *latinos* reddit *lib. 3. art. 44.* ^{More enim}

bunt etyma
uerbi lassorum,
a) lit, leute.

Qui n. a
lassen dicti
sunt lass?
Num. idem
fit quam
a) locare.

b) servare.

c) manu-
mittere.

§. IV. Est uero etiam inter illos, qui nobiscum
 laßen dicti faciunt, *lassos* a uernacula *lassen* deducendo, magna
 concertatio (f), ob multiplices sensus, quos id uer-
 bum apud nos habet. Sunt qui *lassos* simplices de-
 finiunt conductores (g), cum tamen inter praedium
lasfitico & simplici iure locatum plurimum interfit.
 Alii iique magno numero perhibent, *lassos* esse po-
 pulos deuictos, qui cum belli iure trucidari potu-
 issent, ad agriculturam tuerint seruati (h). Verum
 bello hoc subactam esse Germaniam, fabulosum est.
 Quidam manumissos seruos in Germanis *lassos* di-
 ctos

enim suo intolerabili ignauia mo-
 res patrios miscet cum Romanis.
 Aut, quod *SCHRIEKIO* probatur
ind. 2. orig. Belg. Latini nomen a
Lassis originem accipit.

(f) a *Lassen*.

(f) *Lassen* idem, esse quod dimit-
 tere, p. 120, n. 7. dictum: inde haud
 dubie seruus ex domo in agrum
 dimissus *lassi* nomen accepit. Hinc
 Cui colonos Gallos siue *Gailatas* uel
Gallassos dictos esse, opinabile uide-
 tur *Geropio* illi *BECANO* lib. 2. *Gal-*
lic. p. 37. Planius *SCHRIEK(E)* Orig.
Belgic. ind. 2. ait: Laeten Belgis sunt
ADMISSI. Qui admittuntur inter
municipes & colonos, Vrylaten libe-
ri admissi, quo nomine denotatur
mobilis pars Flandrorum, quos Fran-
conates uocamus. Liberi admissi
proprie dici possunt. Sufficit enim
a lassen deducere Lassorum uocem
utramque scriptorem, cuius uero
nos lusus & deliria nec quicquam ad-
probamus.

Lassen Ger.

(g) *LASSEN* uerbum plures in

uernacula habet significatus. Pri-
 mum idem est, quam locare, id est
 usum rei pro mercede annua alicui
 relinquere. Einem das gut in
 pacht lassen. Inde plerique Saxo-
 niae Icti *BERLICHIVS* Part. 2. concl.
 48. atque *CARPZOVIVS* p. 2. const.
 40. defm. 1. *lasitica* bona absolute
 reddunt conducticia, quos conuel-
 lemus inferius.

(h) Vti locare quondam idem b) uniuersim
 fuit, quam alteri relinquere, siue id pro relin-
 factum fuerit donationis, commu-
 quere.
 tationis, emtionis, conductionis
 causa: sic in eadem amplitudine
 adhibetur uerbum laßen. Er hatt ich
 me das gut gelassen oder überlassen
 pacht. geschenke. tausch. oder tauf
 welse. Uel locare apud Romanos p. 167

n. 2. Quemadmodum Romani ter-
 uos dixere a *seruando*, quod cum
 occidi possent populi deuicti, bene-
 uolentia utricium gentium *serua-*
rentur: ita etiam *lassorum* nomen
 huic causae tribuit *SPEGLIATOR*
 Saxo.

Etos fuisse, opinantur, ob memoriam factae manu-
missionis (k), ne eodem censu cum ingenuis habe-
rentur. Nonnulli *lassos* peregrinos dicunt, quos ^{d)} tolerare.
Germani, ut uiuerent in illis, tolerauerint (l). Ve-
rum *lassos* medii aevi testes ignorant alios, quam
conductores.

§. V. Est itaque *LASSITIVM* praedium, id quod *Definitio*
ea lege elocatur, ut pro arbitratu tantum locatoris, queat LASSITICA

RECUSO

Saxonicus lib. 3. art. 44. Alexander's
leute (o stupidum commentum!)
schlugen die thüringischen herrn.
Eissen aber die baaren ungeschla-
gen. Und bestethigten ihnen den
acker zu solchem rechte; als noch die
lassen haben. Und davon kommen
die *lassen*, und von den *lassen* die
sich verwirkten in ihren rechten / sind
kommen die tagewerker. Putida
mendacia! Nam Alexandri copiae
Saxoniam non uiderunt; neque a
seruatis ex clade hostibus dicti sunt
patriae serui, quae peregrini populi
iugum nullo unquam subijt tem-
pore. Miror nugatori calculum
addere. STAMMIVM lib. 3. de seruo. c.
1. n. 1. FRANZIVM cap. 11 n. 47.
de laudem. RVDIGERVM in obser-
uati. sing. cent. 3. obs. 33. ZIEGLER
de dot. eccles. c. 9. n. 32. CURR. LA-
GVM in comp. iur. ciu. & Sax. lib. 5.
c. 11. Ant. Matthaei pavoem. 2. n.
45. 46. & de reb. Vlt. arce. in. p. 108.
(k) *Lassorum* nomen a scriptore
seculi noni descriptum dedimus
p. 220. n. 2. quo tempore in Ger-
manis floruerunt seruitutes, Qua-

1 propter tantum abest, ut *lassi*, idem
esse queant, quam *manumissi*: ut
potius *lassis* *seruile* nomen a scri-
ptore p. 220. n. 2. tribuatur. Fuit
ergo id genus seruorum, quod ex
2 parte tantum *manumissum* fuerat,
id est, ex ministerio domestico ad
agriculturam p. 219. n. 1, 2.

(l) Haec philosophia est WEN-
DELINI in gloss. Anatico & *lassen*.
idem quod *tolerare*. Sicut Israelitae.

3 *passi sunt inter seruitute Gabaonitas*
Lacedemonii aliquandiu. Notus ac
Messenios. RITTER de homagio
cap. 8. n. 212. simili fere modo: lass-
sen quasi gelassen, quasi in provincia
relicti, ne exinde recederent. Eun-
dem exhibent Georg. Lud. LIN-

4 *DENSPPR ad iur. Warsenb. p. 14. n.*
24. KNIPSCHILD lib. 2. de ciuit.
imp. c. 29. n. 162. Veruntamen alios

5 *lassos, quam conductores Germa-*
nia ignorat. Quod nostri etiam
*mores uolunt, quibus *lassum* condu-*
*ctorem dicimus: *lassiticum* uero*
praedium locatum. Ut certum sit
*non alienae gentis fuisse *lassos*; sed*
in patria natos conductores,

(10)

d) pro ma-
nmittere.

quod sit
1) locatio,
2) reuocabilis,

renouari. Contractum enim Lassicum locati conducti esse, non solum leges dicunt (m); sed etiam consuetudo firmat, moribus constituta. A simplici tamen locatione in eo quidem differt *lassitica*; quod omne eius momentum a uoluntate pendeat loca-

Lassicus contractus est locati.

(m) Perpetuariam conductionem sequitur *lassitica*. Hanc enim ad locationis argumentum non minus referendam esse, euincunt quamplurima. *Primo* praedii *lassifici* usus, uel, ut largius dicam, usufructus pro conuenta mercede, siue illa in numis siue in frugibus constituitur, p. 173. cit. 1. *lasso* conceditur: sine ulla domini, quod plenissimum retinet locator, deminutione, quod idem etiam est in longi temporis conductione p. 171. litt. g. & p. 192. litt. l. m. n. ad p. 195. Accipe formulam contractus, quo ex *lassitico* id est conducto praedio, fit censiticum s. emphyteuticum.

Gimmeriz lassiticum.

Wir Albrecht v. bekennen/daß wir den Rathsheisern/ Junungen und Gemeinheit unser Stadt Halle das Dorewerck Gimmeritz vor unserer Stadt Halle zwischen beyden Salzströmen gelegen / samt dem vorrath und mit der schäfferey und Wählen/ wie der Rath das bißhero als *lassigut* um pachtinnen gehabt/ um einen lährlich und ewigen erbinsß vererbet und vererbt haben: c. an. 1531. Constitutio itidem *AVGVSTI Saxonica XL.* Dffenabls tract sihs zu/ daß etliche güter / welche von dem besizzer / als *lassgüter*/ die er ex titulo locati conducti habe/ gefordert wer-

den/beklagte aber solche als erbinsß güter angeben. Eodem itaque modo lecti Saxonici *BERLICHIVS* part. 2. conclus. 48. n. 1. *Bona locata lassigüter* ea uocantur, quae quis ad certum tempus (plerumque longum & ad dies uitae) pro mercede soluenda conduxit, ut illis uisus fruatur. Idem *CARPZOVIVS* ad Part. 2. constit. 40. def. 1. *Plenius lib. Frid. HVSA-NVS* de hominib. propr. cap. 20. n. 31. *Quicquid lassis etiam relictum sit; nihilominus iura domini apud dominos locatores remansere, adeo ut etiam inde eos expellere fundumque ad se recipere nobiles & praefecti possint.* Ad hanc quoque mentem *lob. Herm. STAMM* lib. 3. de hom. propr. cap. 4. n. 1. *KNICHEN* de uelit. pact. p. 2. c. 4. n. 254. *STRVIVVS* cap. 2. feud. th. 10. n. 6. *SCHILTER* ad lib. 6. tit. 2. ff. exerc. 16. §. 86. *Huius inquit, iuris haec est natura, ut dominium plenum maneat penes concedentem: adeoque est quaedam locatio conductionis in incertum tempus, quia semper prohiberi potest a domino renouari.* Idemque *SECKENDORF* im Tent. §. Et. v. 3. c. 2. §. 5. *STRKIVS* cap. 2. feud. q. 30. *lassgüter a bonis conductionibus non differunt.*

(n)

Lassicus locatio uocabili

locator Probat a lege

b) an sine

c) orig

locatoris (n), siue is continuare uoluerit contractum pro arbitrio siue dissoluere eundem atque finire. Ne tamen intempistive hoc fiat, & quod alicubi praeceptum, ut prior

(n) Tempus in ordinaria ac simpliciter locatione annorum spatium definitum. Quo ipso securus est conductor ne locator dominus idqueat ante reuocare, quam illud sit finitum. Contra in *lassitica* locatione omne momentum positum est in domini locatoris uoluntate. Principio enim id patet cum ex *GLOSSA Germ. in Landr. lib. 3. art. 45. §. 7.* tum ex *Saxonica Augusti constitut. XL.* ubi ea differentia inter *emphyteutica* & *lassitica* bona docetur, quod illa reuocari nequeant a domino; queant uero reuocari haec. *HYSAN; SEKENDOR. FI* loca, quod *lassitica* bona a domino semper pro libitu reuocari queant, habemus in nota praecedente p. 228. n. 5. Rationem in origine quaero huius contractus, quem supra docui p. 218. n. 3. Cum enim omne beneficium a domino tenerit, manu mittente seruum ab aliis seruitiis, agricultura eidem tantummodo commendata; opinabile non est, illum *lasso* ita occasionem suppeditauisse, ut se ab omni prorsus nexu auelleret agrosque dominumque relinqueret. Contra Dominus, locator, liberis sibi manus prudenter reseruauit, ut remoueret *lassum* conductorem, quoties uellet. Ita tamen, ne ad pristinam *lassum* redigeret seruitutem: sed hunc illo casu prorsus

1 dimitteret. Atque haec causa est, quare in *MELENBURGICO* ducatu uoluntati hominum nobilium uice datum sit, uelut ne rusticos suos de fundis depellere, teste *HUSA. NO de hom. propr. cap. 2. p. 31. idem* in *Brandenburgico* ducatu obtinere, in *noua Marchia* in primis, das die *Edelleute* ihre *Bauren* absetzen und auskaufen mögen/wenn es ihnen gefällt/ *DISTELMEIERUS* ad Part. 4. tit. 7. consuet. March. ad eundemque *SCHÉPLITJUS* p. 446. & *PRUCKMANNUS* uol. 1. Conf. 20. n. 13. Similes *POMERANORUM* mores *ME* 3] *Pommern.* *UIUS* me docuit in iure publico *Pomeraniae* cap. 5. Causam clare aperit *Joan. KOEPPEN* dec. quast. 44. n. 6. his uerbis: *Si subditi praediorum domini non sint, (pro ut de Lassis habuimus p. 127. n. 2.) sed praedia sub certis seruitiis & praestationibus precario tenent, illa omnino ad resignationem dominorum restituere tenentur.* Neque haec iura *Boiis* 4] *Bohren.* ignota sunt, cum plurimi rustici in *BOIOARIA* agros teneant, unde pro libitu a domino possunt depelli. Quod genus agrorum significatur uerbis *Herren gänßler* quasi praedio diutius uti frui nequeant, quam dominus locator conductori fauerit. Synonymum eius est; *freyhiffen* / quod libertatem respicit domini in remouendo conductore. Plenus de his *Casp. SCHMELDERS*

Lassitica
locatio est reuocabilis

locatori.
Probatur
a) lege.

b) auctoritate.

c) origine.

prior lassus recentiori praeferatur (o). Veruntamen haec omnia recentioris sunt instituti, cum damno coniuncti ordinum prouinciae. A moribus quoque mediæ aevi illud abhorret (p), quod idem a qui-

non lassus
ipsum.

¶ Rhela.
Janden.

¶ Braun.
Schweig.

Lassica
num sine
discrimine
reuocabilia?

DIPS ad Stat. Boicar. tit. 21. art. 4. n. 3. 4. 5. Errant enim, qui illis (Denen herren gänßlern oder frey-sittstern) nomina dant temporario-rum emphyteutarum, cum dominio destituti, *lassi* nostris simillimi sint, id est, conductoribus precariis. A quibus etiam uix nomine differunt rustici in prouinciis, Rheno uicinis, die landsiedler. *SOLMENSIA sta-tuta part. 2. tit. 7.* Die landsiedel les-she / od sie wohl dem beständer mit zusatz deren worte und seinen erben geschicht; so ist sie doch nicht erblich; so fern darinnen auch diese wort / zu landsiedelern rechten / gefunden wer-den. Sondern der lehnher / wenn er seine güter zu sich zu nehmen be-gehret / kan dem beständer (landsied-ler) dieselben wieder ankünden: obgleich derselbe sich sonst an alter ge-bühre bewiesen hätte. Eandem fon-tem bona solidorum habent in du-earu Brunswicensi. de quibus *Balth. KLAMMERS* tit. 11. *promptuarii p. 182.* Schilling güter empfähet ein bauer mit einem schilling; so kan man ihn auch mit einem schilling wider davon künden. Satis itaque puto euidam esse, *Lassica* bona reuocabilia esse, pro arbitrato do-mini locatoris.

[o] Olim certus sum, in liberrimo arbitrato positum fuisse domi-norum, quocumque illi tempore

1 *lassum* de locato praedio idque sine alia causa uoluerint dimittere. Ve-runtamen haec licentia principum territorii mandatis post ad certos limites adducta est, in quibus nobi-litas se contineret. Sic in Marchia & Pomerania depelli nequeunt *lassi*, nisi dominus ipse uti uelit praedio *lassitico*: imo praeterea opus eidem est, ut praedium conductum a rusticis non tam reuocet; quam redimat pretio. Olim tantum abest, ut alterutro opus fuerit, quantum abest, ut uel pretio uel precibus opus sit hodieque locatori, ut ille rem elocatum, tempore fini-to, recipiat locetque, quibus uelit, aliis. Causas migratae consuetu-dinis plures adaequi possum con-iecturis. In principibus quidem ratio status fuit, nobilium iura at-terere, deinde curare, ut prouinciae incolis abandarent; post, *lassorum* uincula a nobilibus laxare, ut prin-cipi reiue publicae unice fere obligati esse, uiderentur. Conf. *p. 148. lit. x. y. z.* Ceterum errat *CARPZOVIVS* part. 2. *Constit. 40. Carpzovius* *definit. 1. n. 1.* quod *lassicum* con-tractum putet temporis esse defini-ti. Quod si enim hoc; qui a sim-plici conductione differet? a qua illum patriae iura sollicitè distin-guunt.

[p] Quod locatoribus dominis, *Nam lassum*
102

quibusdam *lassis* detur, ut hi quoque praedia pro lūbitu deferere queant *lassitica*.

§. VI. Haec de iuribus, sine quibus esse nequit *lassitica* conductio (q): sequuntur alia, quae in patriae prouinciis diuersimode etiam de hoc genere contractus constituta esse, reperiuntur.

B

Bon

29. deferere
quos possint

non propterea idem & *lassis* datum est, ut illi praedia *lassitica*, cum uelint, deferant. *GLOSSATOR Saxo ad lib. 2. artic. 190.* Ein laß mag sich des gutes nicht verzeihen / ohne des Herrn Willen. Ratio ex superioribus est manifesta p. 232. n. 3. quia in *lassitica* conductioe non de conductoris, sed domini, locatoris agitur fauore p. 77. lit. a. Quid uero de articulo 5. des *Wächbildes*; cuius forte compilator contra sentit: Ein laß mag auch wohl bey seinem leben sein gut auflassen vor seinem Herrn und wider empfangen und geben, wenn er will / ohne jemand's widerspruch. Verum haec uerba uel domini supponunt consensum uel iunioris sunt instituti, quod a rationibus *lassorum* mediū aui prorsus abhorret. Hodie negari non potest, quod plerisque colonis p. 232. n. 1. 2. enumeratis, id etiam dederint in odium nobilitatis principis territorii, ut ipsi, quoque dominis locatoribus nuntium mittere queant. Causae patriae morum repetendae ex p. 177. lit. u. Nolim tamen *lassos* cum propriis, qui uocantur, hominibus confundere, quod his du-rior longe, quam illis conditio; atque hi personae, illi rei magis intui-

tu obligati esse, uideantur; quae tamen utriusque perturbatione continuo peccat *SYMMIUS de seruis person. lib. 3. cap. 1. 2. ceteris.*

(q) Quod si enim tempus conductioe sit definitum eademque iura *lasso*, quae locatori, domino; quid impedit, quo minus talem contractum sub uerbo simplicis locationis, cinem pacht: verheuer: oder bestand gut complectamur? Quid uero si in aliis iuribus iam nunc enumerandis, ponitur discrimen a locatione communi, utpote si *pars domini* in conductorem transferantur, ut uertere in alium statum possit rem elocatum, inconulto locatore p. 197. lit. n. in primis cum aliquorum Ictorum est sit opinio, usufructuarium omnem patrio iure dominum esse utilem: sed ultimum p. 12. lit. c. plene confutauimus; si uero ita conuenerint partes, contractus tum non *lassitica* est, sed *emphyteuticus* p. 136. lit. 2. quoniam apud Germanos nihil insolentiae habent uel *perpetuae* conductioes p. 190. lit. k. uel *emphyteutes temporariae* p. 194. n. 4. 5. *Caspar SCHMIDIVS ad ius Boic. vol. 3. tit. 21. art. 4. n. 2.* quae *emphyteutes* temporariae illi alteratae audiunt uel

Lassitica locatio cur semper perpetua sit

Num. diffinitio rat ab emphyteute

Lassum hoc proprii

Von lactengütern.

Qui tanta
lactico-
rum diuer-
sitas?

§. VII. Quamuis uero nullus dubitem, plerasque *lacticæ* conductionis consuetudines, iam nunc enumerandas, ubique in Germania quondam obtinuisse: cum tamen hodie una provincia magis, alia minus pristinos mores migrauerint (r): consultius esse, credidi, hæc non affirmare de omnibus uniuersum; sed, doctoribus locisque figillatim laudatis (s), iudicio cuiusuis relinquere, quid in quaque

Ger-

Lactis quon-
dam durior
quare condi-
tio?

Quasiue ar-
tanae.

modificatae. p. 121. n. 9. superius.

(r) Idem ortus *lactorum* p. 28. *litt.*
a. eadem causa, ratio eadem, quidni
ergo in omnibus patriæ provinciis
eadem quoque indoles eorundem?
Certus sum, unam fere olim eandem-
que in patria fuisse, Quod uero
locis nunc diuersis diuersa etiam iura
hic sint, manifestum est, recentius
æuam a pristinis moribus difcessisse.
Repetendæ sunt causæ ex superiori-
bus; primo *ignorantia* lictorum pa-
trii iuris p. 6. *litt.* g. h. i. p. 142. *litt.* f.
p. 145. *litt.* o. p. q. *in primis* p. 160.
litt. a. tum rerum nostrarum cum
Romanis *mixtio* & *perturbatio*
p. 5. *litt.* f. p. 121. *litt.* o. p. 142. *litt.* g.
p. 165. *litt.* a. post *interesse* princi-
pum ut nobilium iura in *lactis*, quan-
tum fieri posset, laxaretur p. 148.
litt. j. & p. 147. *litt.* x. & p. 132. n. 4.
quam suspicionem auget excusatio
dominorum territorialium, quam
fere omnes in *statutis* præferunt ti-
tulo de *lactis* & *conferis*; Sic wären
gar nicht gemeinet / dem Adel seine
besugnuß über die lasset und zinsleute

1 qui schmählern; weilen aber sich viele
mißbräuche dabey e. eigneten / so hät-
te man solche in alle wege in verbü-
ten. Quare ad extremum abusus
2 quoque & licentiosum nobilitatis
imperium in *lactis* pro causa allegari
meretur iurium eius generis fere
sublatorum.

(s) In Belgio, Westphalia, Hol-
3 satia, Pomerania, Lusatia & Meklen-
burgicis regionibus durior longe
conditio *agricoliarum*, quam in ple-
risque Germaniæ locis aliis, quo-
cunque demum illos nomine signifi-
cent. Vnde autem hoc? Vno dicam
uermo: ubi adductiora sunt princi-
4 pum iura; ibi durior conditio *agri-
coliarum*; uel, quod idem est, ubi no-
bilitas potentior, ibi *lactorum*, em-
phyteutarum, hominum proprio-
rum arctior graviorque nexus. Ri-
5 deo illorum commenta, qui in causa
hic ponunt numerum Academia-
rum. Quid enim professoribus cum
6 republica? Curiis autem uniuersæ
Germaniæ sunt hodie iudices *litterati*;
ut adeo omnium ideo eandem
copor

ubi *lactorum*
iura magis
integra?

Germaniae republica uel hodieque usitatum sit uel abiectum & obsoletum.

§. VIII. Principio locator lassitici conductoris *In lassitica*
 est COHERES(t): uti quondam imperator episcopo-
 rum (u); episcopi clericorum (x); dominus suo-
 rum *est i) dno hereditas.*

B 2

oporteat esse consuetudinem.

Coheres lassitici dominus.

(t) Ita GLOSSATOR Saxo Landr. lib. 3. art. 44. quod lassus ad uitae dies liber sit, qui tamen mortuus de mum seruus fiat: quod dominus locator eius sit coheres. Der lasse si ledig/west er lobet und wenn er gestirbet/so betehnet der Herr seine Kader (mit dem lasgut) und theilt mit ihnen. Das ist / er nimmt das for in der schenne. Id nempe, quod ex usu fructu locati praedii ipsi residuum est, cum lassio nihil, praeter alimenta, debeatur. Ist nichts alda, so nunt ers auf sein feld halb und die fahrende hab halb (alterz enim pars cedit filio lass). Weichbild art. 50. Wann der las stirbt / so ist seinem herrn ledig sein bestes Pferd und seine tägliche kleider / ob er sie nehmen will. De Geldriae moribus SANDEN cap. 1. serua. n. 35. Aliorum (eius generis) colonorum (de lassio scripserat) uniuersa hereditas domino committitur, si infra mensem redempta non fuerit. Quae durissima est conditio (Sande iudicio, qui sibi in memoriam non reuocauit, seruos, qui fuere lass, ne quidem sibi acquirere potuisse, quod tamen detur lassio.) *Alias omnia tantum domino deseruntur mobilia; ex quibus nullum dominus praedio ac homo colono praecipua quaedam ex*

1 *quavis specie remittit (ut condutionem praedium lassitici queat continuare). Alias tam animalium quam reliquae suppellectilis medietas (quod Saxo dicit ex causa eadem). Alias ex uniuersis mobilibus: alias autem a singulis animalium ac suppellectilium generibus unum, quod dominus sibi elegerit (in tantis scilicet rei familiaris, quas olim fuere angustias). Addatur de hereditate lactorum GORISIVS tra. 3. aduers. c. 13. n. 14. Ant. MATTHAEL. paraem. 2. n. 47. In Hassia ait STAMMIVS lib. 3. de seruit. cap. 22. n. 7. & circumiacentibus locis domino melius uestimentum, si uxor moriatur: si autem maritus, equus uel bos melior debetur. Pro quo iure hodie penditur certa pecuniae summa ZASIVS lib. singul. respons. c. 3 n. 79. De Palatinatu. Franco-
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000*

rum uasallorum (y) : qui mores etiam nunc super-
sunt in hominibus propriis (z). Causam uis patrii
iuris? Praeter alimenta nihil deberi illis, qui in hoc
statu uiuerent, existimauit antiquitas (a). Cum uero
ex rerum adsignatarum usufructu lasi quandoque
colligerent opes, non iniquum fuit, ut tantum rediret
ad dominos, quantum illae ex re elocata (b) aduictae
fue-

habuerunt in hereditates epif opo-
rum reges ac principes, de quorum
territoriis fuerant episcopi. Hilde-
brandi arte sacrilegii crimine hoc
regale notatum fuit: hinc a super-
stitiosis imperatoribus neglectum
& mox deinde non usu sublatum
fuit.

*Heredes cle-
ricorum epi-
scopi.* (x) Weichbild artic. 50. Dasselb
(de hereditate lasi dixerat ad domi-
nam deuoluenda) ist auch des Erz-
Priesters / wenn ein Wasall sitzet unter
seinem bann (iure dioecesano). Plura
loca suggerit historia medii aevi.

*Dominus uas-
allor.* (y) Si quidem uasalli destituti fue-
re successoribus feudaliibus. Quam-
uis releuui & laudemii summas hos
quoque ex eadem fere causa soluisse,
inferius sinus explicaturi,

*Hominum
propriorum.* (z) In Sueuiae, Franconiae, West-
phalae Rhenoque uicinis regioni-
bus, quod modo p. 238 n. s. dictum
est. Ubi uero haec iura dominis ne-
gantur; ibi causam sibi habere ui-
dentur, fauendi in agricolae serui-
torum multitudine, quibus modus
non est, ut uel sic eos redigi oporteat
ad extremam paupertatem. Quae
artes in primis uigent in Holsatis.

*Lasii usuari-
o simili.* (a) Usuariis itaque magis accen-

1 seas lasiticos colonos, quam usufru-
ctuariis. Domino enim cessit, quod
ab illis non fuerat consumtum.

(b) Disputant *HYSANVS cap. 7. Dominus ne
de hom. propr. n. 77. & STAMMVS de heres lasso in
seruini person. lib 3. c. 22. n. 5. utrum bonis extra-*

2 dominus proprii hominis heres neis?
etiam in illis bonis sit, quae sita sunt
extra illius iurisdictionem? Qui id
affirmant, illi putant hanc consuetu-

3 dinem iuris esse communis: qui uero
eandem pro iure habent statuario,
illi negant quaestionem. Nos in
lasitico argumento existimamus,

4 respiciendum esse ad causam acqui-
sitorem bonorum. Si enim illa ue-
nerint ex praedio lasitico, tum do-
mino cedent, ubiqueque etiam fue-
rint sitae. Quod si illud non con-

5 stot, absoluerem ab hoc nexu bona
lasi extra domini iurisdictionem.

Ita enim clericorum quondam here-
ditas fuit distincta, ut quae de functus
intuitu ecclesiasticae muneris acqui-

6 fuit, ecclesiae cederent, cetera here-
ditibus ordinariis. De quo plenus in

iure annuar. cap. 1. §. 8. p. 40 litt. 1.

(c) Sunt maximi mominis iure-
consulti, qui improbant domini he-
reditatem in sui lasi facultatibus
iniqua?

*Dni. heredi-
tas in bonis
lasi num sit
iniqua?*
Andr.

fuerant. Hodie illa consuetudo ob falsam iniquitatis accusationem (c), uel prorsus sublata (d) uel ad modicam portionem est adducta.

§. IX. Deinde LASSIS peculiare non minus FORVM (e) ac IUDICES, unde latenschopsen; latenbände; latengeding / familiaeque in hoc iure occurrunt.

B 3

In

Andr. KNICHEN part. 2. de uestit. part. 1. c. 3. n. 2. STAMMIVS lib. 3. seruit. c. 22. n. 8. & p. 237. n. 6. Inde etiam rebelles domini agricolae (an. 1525. In dem bauern freica) hanc sublatam uoluerunt iniuriam, quam dixerunt, ordini suo grauissimam. Id uero miror, quod illi fontes hic querelarum reperant ex iure Romano, quod afflicto addatur afflictio l. diuus 17. ff. de offic. praef. l. tam elementis 28. in fin. C. de episcop. aud. & ex morte alterius lucrum speretur l. inter stipul. 83. §. 5. ff. de V. O. & spes haec improba dicatur l. pen. C. de pact. Bona autem uerba quae seruis Romanis legibus durum non est, seruos personarum numero non habere; seruis omnem sibi acquirendi modum negare; imo illis manumissis, manumissores dominos eorumque liberos uocare ad eorundem hereditatem utroque titulo l. de seruis cognat. & de successione liberorum. Qui ergo Romano iuri improba uideatur hereditas domini in bonis Lassii defuncti? Facilis est, philosophia CICERONIS, contra naturam non est eum spoliare bonis, cui & nitam iure possunt eripere. & qui in humanum fuerit, heredem me illius esse, cuius omne

1 dominium pependit a meo arbitratu.

(d) Superstitio seruitutes sustulit e rebus publicis christianis p. 127. hereditas n. 7. eadem etiam uel sustulit uel lafforum 2, attriuit id genus hereditatis. Modulos ad quos illa reducta est, per epitomen exhibuit SANDEN, quem p. 227. n. 6. exscripsimus. In Saxonia & huic uicinis ditionibus hereditates lassiticae hodie prorsus exulant. Quod fieri etiam tum nequit, ubi uniuersitati praedia lassitico iure locantur, quod lassiticae conductionis genus dedimus supra p. 227. n. 45.

4 (e) Instituta Luliacensa, quibus cum uicini etiam principatus in hoc genere conueniant, leges patriae produunt, quas recitabimus in uernacula. Hertzogs Wilhelms zu Tülich. Rechtsordnung / gedruckt zu Düsseldorf 1774. f. pag. 134. Von denen Hoffsgedingen und laetbänden?

5 Als wir eine sondere ordnung und proceß in sachen unsere Lehen belangend in den druck gegeben / und aber neben denen gemeinen Lehengütern noch andere / nehmlich hofs und laetbänder / darüber in etlichen sällen durch die Hoffsgeding und laetbänder geurtheilet wird / verhanden : an welchen

Qui sublata hereditas lassorum 2,

Laetbände / laetrichter / laetgeding.

Lassii uisus / vis uicini.

horum procellum obseruent.

37) *iudices.* In eo enim patrii mores a Romanis fere differunt; quod iudices non tam causis adfignent diuerfos, quam

den dieser ordnung / was den procesß betrifft / nicht nachgegangen wird. Dieweil aber gleichmäßig recht in allen gerichtten billich gehalten werden solle: so ist unser wille/das solcher ordnung / so viel den procesß betrifft/ auch in allen hofgerichtten und laetbäncken unsers amts / euers beuehlts nachgelebet werden solle. Insonderheit die weil viel mißbräuche an gemeldten hofgerichtten und laetbäncken befunden. Und nachdem an etlichen hofgerichtten und laetbäncken kein geschwohrne noch Schöffen; sondern der gemeine umstand der hofleute (laten) den doch das amt des richters nicht befohlen / die sachen mit unverständ außweiset: so ist unser beuehl/ danck hinfüer an solchen örtern die gemeine hofsmänner eine anzahl redlicher und geschickter personen / so den hofgerichtten und gerichtten ersahren den hofs oder latenherrn presentiren. Aus welchen der hofs herr die geschicktesten zu geschwohren in den hofsgeding zu verordnen; die dann folgendts und nicht der umstand recht sitgend aussprechen. Es sollen auch keine andere gemeine güter an die hofsgerichtt und laetbank gezogen werden. So viel die adpellationes von denen laetbäncken belangen thut / dieweil deren etliche an unsre hauptgerichtter; andero an die hofs oder latenherrn geben/ soll es bey der alten herkunft gehalten werden. Da auch einigter hofsmann oder laet

en vollziehung seines rechts verbittert/ solle ihn von uns zur execution verholffen werden. Denn so jemand von der zweyten der hofs oder laetbäncken herrn sentenz ausendig und nicht von grad zu grad an uns adpelliret/ demselben hättet ihr keine execution zu thun. Wann die hofs geschwohrne oder schöffen unsere landesfürstliche hoch und odrigkeit / verglichen der hofs herrn gebäre anzuweisen oder wroegen: so ist unsere meinung / das du unser amtman oder du unser vogt mit dabey erscheine/ damit uns an unser habender Landesfürstlichen odrigkeit nichts zu wider erkannt oder gewroegt werde. Und so durch einiges hofsgeding oder laetbank anders vorgekommen / hettet ihr uns dessen zuverständigen. Geben düsselvorfam 26. Martii anno 1578. Item daobus annis post repetitum est mandatum. Wilhelm Herzog re. Diewohl wie hiebreor beuehlen lassen/ uti in litteris principio recitatis habetur/ so werden wir doch glaublich berichte / das keine gebührliche anzahl der Richter oder Schöffen an etlichen laetbanken aufgestellt/ noch auch sonst unserer procesß ordnung in derselben nachgelebet werde. Und ist unsere meinung das ihr unablässig verhoffet: das an jedem hofs oder laetgeding sieben schöffen oder sonst nach gelegenheit / da sie groß oder klein seyn/ sehet. Auch folgendts durch dieselbige von vierzehnen tagen zu vier

iudices laici sunt invari.

a dominis electi.

Adpellationes laicorum ad principem aut dominum,

Laici iudicium septem.

quam hominum diuersis ordinibus (f). LEGES POR- 4) *leges*
 ro LASSITICAE peculiares a ciuilibusque distinctae
 (g) celebrantur.

§. VIII.

zehen Tagen gehandelt und erfennet ic. 1
 Geben Eleve am 20. Jan. 1570 Id
 uolunt principis rescripta : ut lassi,
 legibus eorum saluis, in agendo tam-
 en ordinem processus sequantur.
 feudis praescriptum. Forum quo- 2
 que lassi habeant die laetbauch oder
 das laetgebing : sed iudices illos tan-
 tum lasso, quorum perfecta fides
 atque iurisurandi religioni sit abli-
 gata. Cum olim in uniuersa lasso-
 rum turba causae *lassiticae* tracta- 3
 rentur : domini lassorum die laeten-
 herrn uel si hoc neglexerint, praefe-
 ctus principis der amptmann / ex
 lassis eligant iudices laetenrichter ! 4
 septem aut pauciores : quorum tam-
 en iurisdicctio lassorum ordinem
 non excedat. Appellatio ab hoc iu-
 dicio uel ad principem fiat uel ad do-
 minum den laetenherrn; non uero ad
 iudicia scabinatum extraneorum.

(f) Romani causis diuersis diuer-
 sos iudices dederunt : Germanorum
 fora pro hominum ordine diuersa &
 ipsa fere differunt. Sic uasalli non-
 nisi in curia feudali; clerici in sacro
 tribunali; aulici coram mareschallo; 6
 uenatores in templo dianaecademi-
 cici in musarum consistorio; nautae
 in iudicio maritimo; in mercatorum
 consensu mercatores; alii coram suo
 quisque tribu conueniuntur. Multi-
 plicia enim iudicia sonet Germa-
 nia laetens curien; consistoria; h. s. i. u.
 ic; schulgerichte; tagtgerichte; ami-

ralitaten; handelsggerichte; bergge-
 richte; thal- oder saltgerichte; zunft-
 ten von allerley handwerckern & quae
 sunt generis eiusdem. Unde uero *Causae vnae*
 tanta iudiciorum uarietas? Ego *rietatis*.

certe in causis ponere hic soleo prin-
 cipio, quod Germani iura non in
 scholis didicerint, sed longo usu ne-
 gotiorumque tractatione. Diuersa
 itaque negotia iudices uoluerunt
 diuersè peritos. Deinde cum me-
 chanicae & sellulariae artes penes
 seruos essent apud Romanos, hae
 prouinciae omnes post demandatae
 sunt certis hominum ordinibus in
 re publica Germaniae, ut adeo sin-
 gulae earum peculiaria tora & col-
 legia uelle uideantur. Tandem ad
 hoc discrimen plurimam quoque ae-
 tulit fastidium, ad quod euectae fue-
 runt artes, ut unus omnium diudi- 5
 cationi par esse nequiret. Qua-
 propter certus sum, fore, ut hunc
 iudiciorum numerum, quem Ger-
 mani habemus, non minus ipsi etiam
 adaucturi sint posteris : exemplo HE-
 ROICI IUDICI a Borussiae rege nouo
 in Germania consilio instituti an- 6
 cio MCCVI. Qui enim Ictus gnarus pe-
 regrinae tantum reipublicae, qualis
 patriae nostrae Romana est, diudi-
 cationi suffecerit medii aevi mo-
 numentorum?

(g) Lassos suo iure tenere, a feu-
 dalitac chullil parum alieno, nel estu. *Codex LL.*
 perioribus patet p. 242, 245. Ubi *lassitarum*
 prin-

*Iurispruden-
 tia lassitica.*

*Multiplicia
 fora Germa-
 niae.*

*Es sind
 7 septem.*

*Prentz. obers
 herolds amts*

§) *successio
renouanda.*

§. X. Praeterea in Lasitica iura sanguine pro-
ximi succedunt ordine fere eodem; quem definiunt
instituta feudorum (h). Hinc & renouatione opus
est, casu sic ferente, & rei lasiticae congruo laudemio (i).

§. XI.

Princeps rationem procedendi praescribit, pristino usui relicto Lasitico consuetudinibus. In Rheno uicinis Westphaliaeque ditionibus peculiare LASITICORVM IVRVM CODICES (laete bûch; / von laetenrecht) dicunt superesse; in quibus Lasitorum instituta ante tria secula, & quod excurrit, plene planeque sint enumerata. Copiam eiusmodi uoluminis facere mihi promisit illustrissimus atque excellentissimus Baro de BLASPIEL, Borussiae Regi a sanctoribus belli pacisque consiliis, cum nuperrime horum iurum sermo ei esset conuualis. Id enim est, quare sapientissimus princeps hunc uirum ad tantorum munerum fastigia eue-xerit non solum; sed etiam Musas nostras curae illius demandauerit; quod litterarum & iurisprudentiae studiis; animi luculentia; fideique integritate, post alias uirtutes, emi-nere uideretur. Honoris obsequi-que mei causa haec commemoro; ne-que dubito, fors, ut spem codicis promissi cum meam impleat, tum litte-rariae reipublicae.

(h) Lasitica bona non multum a feudis aliena esse, principis adestima-uit p. 242. n. 6. allegata constitutio. Inde est, quod in feudorum in-

stitutiis cum SANDIUS lib. 1. c. 1. n. 32. tum alii plures Lasitica quoque soleant tractare. Qua parte conueniant illa cum feudis, textus exponit: qua autem differant ab iisdem, dicendum est a nobis summam. Scilicet in feudali praedio VASALLVS utile dominium habet das nushare et gentium GROTIVS lib. 2. part. 33. FELTMANNVS de iure in re lib. 1. c. 18. p. 125. Superius p. 129. litt. l. uerum tamen LASSVS eodem delituitur, quoniam est tantum conductor p. 191. litt. k. & l. Feuda pro fine habent seruitia, domino in pace aut bello probanda: sed lasitica exigunt in praedio locato industriam & praestationem conuentae mercedis. Prima iura fidem tribuunt domino: altera cultum praedio. Haec perpetua hodie sunt: haec reuocabilia pro arbitratu domini locatoris p. 229. litt. n. Onera huius a domino adaugeri queunt: non illius, absque consensu nasalli. Illud auget; hoc, minuit euertitque nobilitatem & quae plura sunt generis eiusdem.

(i) Disputat Andr. KNICHE-Laudemium NUS parti. ult. de uisitatione patr. an debeat c. 4. n. 182. - 200. utrum ex lasitico Lassus? praedio debeat laudemium? Tirubat

ab iisquo
dimerja.

assim
Ratio

pr

ate

Laud
lobgel

§. XI. Post interdicuntur lassi alienatione ^{6) prohibita} ^{alienatio.}
neris cuiusue (k), &, quod olim obtinuit, diuisione agri
C lassi-

tubat ipse dubitatque aliquid de-
finire, nisi mores id uelint, quod est
extra litem. Quarundam uero
prouinciãrum consuetudine re-
ceptum esse, ut lassis, nonus posses-
sor, praestare teneatur domino pro
redemptione certum pretium, testa-
tur SANDE cap. 1. de feud. Geld.
n. 35. Clarius Melch. VOETS in hist.
iur. Clin. p. 90. n. 273. daß es nach
absterben des Inhabers/ der latgü-
ter art und natur sey/das sic iudicium
mit dem zwölfften Pfennig von dem
latherrn/ auf Verlust desselben Lan-
des/ empfangen und gewonnen wer-
den müssen. In quam uero partem
hic coniecturae? Putarem, nisi ali-
ud constet, pro domino locatore,
Principio enim, ubi aliqua iuris
renouatione est opus, ibi locum
habere uidetur laudemium, quoni-
am illa propinqua laudemii causa
est, FRANZKIVS cap. 5. de laudem.
n. 10. Deinde dominus locator in-
signe beneficium lasso confert, loca-
tionem, quam tollere pro libitu
potest, p. 229. litt. n. continuando:
igitur grauiores hic causae laude-
mii, quam in agro feudali aut
emphyteutico, neutri enim eun-
dem potest dominus eripere. Lau-
dare autem in uernacula medi-
aui est polliceri, eiuem geloben/ lo-
ben. Unde in feudalibus institutis
Heluetiorum löbegeld / aut löbnuß
geld redditur laudemium; quod me
docet libellus MStus, quem togatas

1 uirtutis heros, S. R. I. comes MET-
TERNICHIVS, mihi Nouo Castro
transmisit. Et, quod magis est, lau-
demio neglecto, amittitur bonum
Lassiticum VOETS in iur. Clin. p. 98.
2 n. 21. Es habe beklagter die lact-
pflichtige morgenlandes an sich ge-
nommen / ohne daß er dem latherrn
den 12. Pfennig bezahlet; derwe-
gen seyn ihme solche länderey als
3 verwirflet heimgefallen. Ubi uero
uel merces conuenta fere reeditibus
agri respondet, p. 173. n. 5. 67. uel
locator dominus lassi est coheres
p. 257. litt. 1. uel tempus ei breue
4 definitum p. 132. n. 6. ibi absolue-
rem lassium a laudemii solutione,
coniectando.
(k) Alienare uel est dominium
5 transferre uel possessionem uel ius
uniuersum. Nequit primo & aliter
modo praedium alienare lassis,
quia neutrum habet in eodem
alienari.
6 Quae ritur autem de tertio, ubi
cum prohibent lassiticae consue-
tudines. Lassi neque diuidere ne-
que alienare uel oppignorare possunt
praedia, quibus adscripti sunt. uno
uelut calamo scribunt SANDIVS
cap. 1. feud. Geld. n. 30. GORISE.
7 US tract. 3. aduers. cap. 13. n. 14.
Ant. MATTHAEI in parocemiis 2.
n. 47. Melch. VOETIVS in hist. iur.
Clin. p. 95. n. 265. Et qui eum aliena-
re posse, dices, qui agrum ne quidem
domino inuito, deferere potest uel
alium substitueret.

(1)

Affirmatur.
Ratio

prima,

altera,

Laudemium
löbegeld.

Laudemium
debetur
Ius?

7) *divisio*. lassitici (l). Deteriorem quoque si agrum reddiderint, in eos animaduertitur (*).

8) *deterioratio*.

9) *desertio*.

§. XII. Demum lassifcriptitiis Romanorum in eo non dissimiles sunt, quod nequeant, domino inuito, deserere agrum conductum (m) neque ipsi neque liberi eorumdem. Quod si nupserint quoque alieni

*Lassitici
ager sine
huidium.*

(l) De moribus suae provinciae suiue acui his uerbis testatur *Ant. MATTHAEI* parocemia 2. n. 48. *Quod ad diuisionem attinet, id usus hodie ita temperat, ut si quas heredes de huiusmodi praediis possessiones fecerint, eae quidem inter ipsos obferuenter; nisi alter alteri in ill, quod interest teneri uelit, DOMINO tamen ne fiat praecudicium; neque praedia paulatim obferuentur, unus aliquis nomine omnium a domino inuestiatur, quem propterea HVLDER uocant. Quia domino quasi fidelitatem facit ab HULD, quod fidelem & dilectum significat. Unde holden OTERFIDO & WILLERAMO dilecti uocantur & huldigen Germanis est huldiam amorem, fidelitatem subiectionem iurare. Ita saepe iudicatum meminimus a Geldris. Diuisione interdicti lassos, non miror. Qui enim diuidit, alienat, sua quidem auctoritate, sine domini consensu, cuius tamen opus esse renouatione in nouo lassitici praedii possessore constituendo, scripsimus p. 252, littam.*

*Quid si lassitici
ager
reddatur
deterior?*

(*) Grauitur mutantur idque pro domini arbitratu, si lassitici praedii fecerint deterius. Aedificium demoliendo uel arbores

1 caedendo, sunt uerba *S. ANDII* cap. 1 feud. n. 35. Nam depellere cum nullo non tempore possint lassos domini: hoc quidem poenae loco nequit haberi.

2 (m) Quod lassus integrum non sit, agrum, cui adscripti sunt, deserere, id quidem supra p. 223, n. 1. 2. expositum est. Verum neque id dari solet liberis eorum. De Gallia

3 *Claudius de MOLINET* ad *Steph. Tornacens. epist.* 117. diploma adfert: non possunt filios suos clericos (adde & milites) facere, nisi de concessionem ecclesiae (sive de latens herren) Non possunt filios aut filias matrimonio iungere cum hominibus alterius ballinae uel dominatus (aus des latenherren dorff fõnnen sie nicht heurathen). Idem habet *Ant.*

4 *MATTHAEI* ad *anonym.* de reb. *Vitruuif* in p. 108. Verum Holfaticae, Meklenburgicae atque Lusaticae nobilitas id quidem habet hodieque, quod neque agricolae deferre agros queant neque liberi eorum: adeo ut si nubere uelint extra uillam domini, nuptiae eorum, sine illius consensu initae, uel ipso iure sint nullae, uel, quod de inferioris Germaniae lassos adfirmat

5 *S. ANDII* cap. 1, feud. n. 35. pro do-

*Num lassos
liberi de
revere quam
agros?*

*Num la
reuerat
sine de
liberis*

alieni praedii uiro, domini consensu est opus, a quo neque liberat, castra esse secutum.

§. XIII. Locatorum *deren latenherrn* / illa ali-^{10) lasti do-}
eubi iura sunt in lassos, ut his tributa imperent (n)^{minis a tri-}
fere pro arbitrato. Num uero principi tributa sol-^{buto.}
uant lassii, adeo expeditum non est, ut putat Carpzo-
uius (o). Etiam exigere praeterea solent ab iisdem^{11) seruiturā}
C 2 gene-

domini arbitrato grauer illi mul-
tentur ab hoc tamen nexu aliarum
Germaniae prouinciarum *lassi* li-
berati fuerunt, domini territorialis
arte, quam aperimus p. 232. n. 3, 4.
De *hominibus propriis*, ubi idem
in Sueuiae & Franconiae regionibus
obtinere, nunc sermo non est,
cum illorum alia paulo ratio esse
uideatur.

(a) Iterum hic mores differunt
uariantque pro diuersitate pro-
uinciarum Germaniae. De infe-
rioris Germaniae lassii *SANDIUS*
cap. 1. feud. n. 33. lassii domini de
latenherrn arbitrato praedii las-
sificis praeter canonicam portionem
(conducticium mercedem) extra
ordinem ob publicas necessitates,
citra ordinem consensum tributum
(quod antiquis tabulis *schotgeld*
adpellatur) possunt indicare. Vnde
illi ab antiquo uerbo *schot*, quod
contributionem significat *schorbare*
mannen, *schorbare leute* & praedia
schorbare gubern uocantur. Verum
hoc collectandi iure patriae nobi-
litas deservit. Nisi dicere uelis
indirecte tamen eo uti nobilitatem.
Quoniam agricolae in *Hollatia*,
Meklenburgis, *Lusatia*que ditio-

1 nibus ad indefinita seruitia obtri-
cta sunt nobilibus, dominis; quo-
rum nimietate miseros ita one-
rare possunt, solentque inimiciores
domicelli, ut nihil illis praeter
aquam & panem reliquum esse,
uideatur. Ceterum in plerisque
Germaniae prouinciis, ubi iura
collectandi pro lubitu sibi adoga-
runt domini territoriales, quod
olim ab ordinum consensu nullibi
non pependit, fieri nunc patiuntur
ordines, ut agris illorum adscripti
agricolae deglubantur a principe,
dummodo nobilium cortex saluus
sit; hoc quidem iuris tegumento,
quod bona eorum sine feudalia
freye Ritter güter. Quasi uero
non plus iuris principi in praedia
ubi ipse proprietatem habuit, quam
in illa, ubi proprietatem est penes
possessorem. Plura addere hic
possem ex monumentis mediæ aeu;
sed haec loci sunt alius.

(o) Hanc quaestionem negatiue *Num princ.*
respondit *CARPZOVIVS* p. 11. *const. pi sine tributa*
20. def. contrariumque & iniquum *caritē*
dixit & summe periculosum. Du-
ctus scilicet iuris Romani legibus
de simplici conductore, secundum
quas nosmet perpetuarium quo-
que

offere
e se
20. am

nam lassii
tributarii
sine denen
latenherrn?

no) fidelita- genera quaedam seruitiorum (p). Fidei porro ne-
20. xum fingularem tribui uideo lasfis (q), quo domino
 debeant esse addicti.

Quorsum

§. XIV. Ceterum haectenus descripta iura tan-
 tope

que conductorem a tributorum
 praestatione absoluiamus, hoc onere
 in locatorem translato, uti plene
 est explicatum p. 207. *lit. f. g. h. k.*
l. m. n. Verum alia paulo ratio est
 in locatione lasistica, ubi modica &
 praedii lasstitici uiribus longe infe-
 rior est merces. Deinde lasstorum
 is erga dominum nexus est, ut uel
 ab hoc imposita ferat onera colle-
 ctarum p. 23. *n. 4. 5.* Ad extremam
 si originem ac discrimen der ge-
 meinen und freybauden expendamus
 ad medii aevi rationes, primi certe
lassorum nomine ueniunt, extincta
 quamuis eius nominis memoria.
 Sed hos onere collectarum premi.
 quis nescit? Omne uero punctum
 hic fert consuetudo.

*Lassis quae
 seruitia?*

(p) Cum lasi ex agro conducto
 mercedem soluant, credendum est,
 eisdem ad alia nulla seruitia obli-
 gari. Fieri tamen potuit, dominis
 ita conuenisse cum lasis, ut hi,
 post mercedem ex praedio soluenda,
 etiam aliquot dierum operas
 in agris praestarent. Quod tamen
 non credendum, sed ab illo, qui
 haec a lasis exegerit, est compro-
 bandum

*Quae fides
 lasstis domi-
 no?*

(q) *Melch. VOETS in histor. iur.*
Clu. p. 98. n. 273. libellum recitat,
 ubi actor dominus der latherr las-
 sum committi delicti propterea
 accusat, quoniam morem non gef-

1 ferit eius mandato. Demnach klat-
 ger (der latherr) in der kirchen aus-
 ruffen und gebiethen lassen (peffima
 improbaque consuetudine in ho-
 minibus christianis, non solum
 2 pastoris intuitu, qui in sacra ca-
 thedra agit praeconeum; sed etiam
 populi, cui datur argumentum, ad
 profana colloquia, diuini medi-
 tatione, quam hic locus postulat,
 3 uere oppresso) sein hier höher/als
 8. heller die quart zu bezapffen/ und
 aber beflagter (lasse) die quart vor
 neun oder zehen heller verzapft und
 also in überrettung befunden. Der-
 wegen hat kläger zu erkennen ge-
 bethen / daß beflagter die brucht;
 4 welche er auf 100. Rthlr. taxiret/ zu
 bezahlen schuldig. Neque ambigo,
 maiore obsequii nexum a lasso
 iure exigi, quam uel a meris subditis
 uel a simplicibus conductore: cum
 hoc intuitu lasstis clienti non dissi-
 milis esse, uideatur. In uasallo au-
 tem sanctior fides esse debet erga
 dominum; quam in lasso. Primi
 6 enim seruitia domino probanda;
 alterius praedio dominico p. 255 n.
 5. 6. Lasst tamen perfidia amissione
 praedii puniri nequit uti uasalli;
 quoniam ex illo dominus lassum
 7 semper potest dimittere p. 229. *lit.*
 n. nisi forte ubi hoc fieri non potest.
 Quemadmodum colligo ex senten-
 tia Iuliacensi apud *Melch VOETS*
 ii

*Variet
 serum
 lam se
 definit*

topere in diuersis Germaniae prouinciis differunt, *haec iura in tantis discrimi- nibus?*
 (r) ut filum consecutionis ab una ad aliam firmum non fit: quamuis causae quaedam uestigiaue se prodant (s) ad illa discrimina aestimandum diiudicandumque. Quibus cognitis, iure hactenus recen-
 sito

C 3

in histor. iur. Clin. p. 99. n. 275. ubi in libello actoris domini aduersus las- sum: daß er die lactpflichtige mor- gen mit dem 10. pfennig binnen sechs wochen von den laetherrn nicht/ wie gebräuchlich/ gelöset/ derwegen ihm solche länderen/ als verwicket heim- gefallen sey; his uerbis a iudice re- spondetur: es erhelle, daß die früt- tige morgen landes wüter des hofs- latgeding gehören und beklagter sol- che mit den 12. pfennig zu empfangen schuldig.

Varietas Las- sorum nullo- lam sustinet definitionem.

(r) Cum entia iuridica a uolun- tate legislatoris pendeant haec- que pro temporum rerumque cau- sis mutabilis sit ac multiplex: non absque causa omnem in iure defi- nitionem periculosam dixit Lauo- lenus l. 202. ff. de R. I. supra p. 57. n. 4. aut, quod Aristoteles in ana- lyticis uoluit, entia moralia inhabi- lia esse demonstratu ac definitu. Argumento nobis esse nunc potest contractus lassiticus. Hunc certe a simplici conductione multifariam distulisse, a. §. 6. ad 13. explicau- mus. Verum ex enumeratis re- quisitis aliud atque aliud retinere prouinciae diuersae, reliquis de- ductudine sublatis. Solum *renoc- andi arbitrium*, quod penes do- minum locatorem dem lassherrn sit,

1 pro necessario habui, sine quo contractus nomen *lassitici* non tueretur p. 229. liti. n. Verum sen- tentia curiae Iuliacensis ostendit; *lassitica* in istis oris esse, unde tamen dominus lassum nequeat remouere. Hanc enim dedimus p. 257. n. 12. Quid ergo? Caret specifica diffe- rentia conductio *lassitica*, uniuersim sumta; quamuis illa non desti- tuatur, si mores respexeris huius uel illius prouinciae. Consuli ergo aliter non potest huic ambiguitati, quam plura requisita enumerando inuicemque distinguendo particula uel Scilicet *lassiticus contractus loca- tio est, ubi uel arbitrium renocandi penes locatorem uel conductoris tantum perpetua obligatio uel alius nexus reperitur, ex hactenus a §. 6. ad §. 13. enumeratis.* Monstrum definitionis hanc esse dices? Ita est, noli tamen doctorem accusare, sed multiplicem & euro mutabilis- rem aut, ut dicam, quod res est, monstruosam iurisprudentiam.

(s) De causis patrii iuris mutati *Causae di-* saepius dictum est scriptumque, *scriminum in* Lassitica iura peruerterunt princi- *contractu* pum artes, liberandi cuiusque or- *lassitico* dinis subditos, etiam lassos, a nexu *a) uniuersim* nobilium p. 231. liti. o. & p. 147. *liti. n.* deinde ignorantia iudicum *in*

fito eousque stare posse iudicem lasfiticum, existimo (t), quousque contrarium idoneis rationibus non fit comprobatum (u).

*Prædictum
unde con-*

§. XV. Quando autem lasfitica prædia cum feudilibus (x), emphyteuticis (y) atque etiam cen-

in patria iurisprudencia & professoris in patrio iure neque dum expletum desiderium p. 6. litt. g. & p. 218. litt. x. tum Romani iuris principatus in republica peregrina, p. 142. litt. f. g. post temporum mutabilitas hominumque p. 143. litt. b. porro ipsius etiam ordinis nobilium der lassherren in proprio iure ruditas & imperitia: ad extremum astutia lassorum, qua ipsi primum laxato, mox excusso nexu lasfitico reliquo generi liberorum subditorum sunt annumerati. His causis, uniuersim recitatis, facile nunc est ad iudicandum; qui factum fit, quare una Germaniae provincia minus magisque citius seriusque altera lasfitici iuris passa fuerit conuersionem. In Saxonia certe lasfitica iura de sua indole tantum deposuerunt, ut nihil fere superfit, quo differant a simplici locatione. Contra Vandalia; Saxonia plagae inferioris; Boloaria Rhenoque uicina Germania integritatem pristini fere iuris conseruarunt, quamuis hae provinciae & ipsae sint multiples in uerborum significatione. p. 235. litt. r. 6.

*Notatio
Lasfitici iuris est pro-
panda.*

(t) Uti nemo aeger, aut mancus praesumitur: ita neque patriae iura mutilata esse quis ante credat,

1 quam id consuetudine iudiciorum fit euitum Primam itaque lasfitici contractus indolem iudex semper in animo circumferat sequaturque, donec eum idonea argumenta cogant, ut illi uel addat aliquid uel detrahat. De idoneis argumentis loquor. In quo certe numero sententiam non habeo, uel ex ignorantis patris iuris uel ex nimia legum Romanarum superstitione siue a iudice siue a doctore prolata. Vocabulum *desuetudinis* aut uerba; *haec non esse in usu* suspicionem ei asferre debent, patris laribus factam esse uim.

2
3
4
5 (u) De locis probandi artificiosis actum est in hoc genere p. 235. litt. de perentat. Arte carent statuta, pacta, instrumenta, testes; si haec uerint forte in contrarium.

6 (x) Congruant lasfitica prædia cum feudilibus, quod etiam illa a feudilibus successoribus renouentur; quod domino illi reuerentiam debeant; quod domini grati fundo fruuntur alieno, & si quae alia. Iterum uero a feudis lasfitica differunt; quod lasfitici utili dominio careat; quod pro arbitrio domini queat depelli; quod mercedem praestet; quod fidei nexu teneatur, non technice dictae fidelitatis; quod agrum nequeat dete-

gere

*Lasfitici
emphyteu-
tica*

*ut differ-
at emphy-
teuti?*

*Lasfitici
uicina
iuris?*

*ut differant
a feudis?*

*Ob cau-
non for-*

fiticis (z) tantam habent uicinitatem: momentosa ^{stet, esse}
 est decisio, quomodo primum genus contractuum ^{lassiticum?}
 ab altero ac reliquis debeat internosci. Saxonica iura ^{Num ex}
 uniformem canonem, per triginta annos solutum (a), ^{canone uni-}
 pro argumento habent, rei lassiticae aduerso. Adeo, ^{formi? Neg.}
 ut

rere & quae eiusmodi sunt, quorum neutrum de feudi possessore dici potest, uafallo.

(y) Lassitica praedium communia habet cum emphyteutico: quod renouetur; soluendum laudemium; canon praestandus; interdictiona sit alienatio & deterioratio; consistat in re, quae recipit culturam. Ab emphyteuta alienum est, quod lassus utilis dominus non sit; semper depelli possit; merces eius fructibus respondeat, non directi domini memoriae; quod agrum deserere nequeat; quod debeat reuerentiam domino ceteraque, a quibus abhorret emphyteuta.

(z) Lassitica iura censiticis accedunt, quod utraque laudemium uelint; rem immobilem; canonem, & reliqua. Verum re ipsa toto coelo differt ^{censita a lasso.} Ille rei plenum dominium habet; hic nullam eius partem; ille uendere potest rem censiticam; quo hic prohibetur; ille summa imis miscet; agrumque in stagnum uertit; quod nefas est ^{huic: summam, ille dominus est;} hic a ^{seruitute} non multum alienus conductor.

(a) Hoc modo litem, momentosam ualde, componunt iura Sa-

xonica ^{AVGVSTI Part. 2. Const. 40.} lassus creditur his quidem uerbis: ^{ur emphy-}
 trägt es sich zu / daß etliche güter ^{renta?}
 von dem besitzer als lasgüter / die

1 sie ex titulo locati conducti habent

2 gefordert worden: Bklagter hingen (lassus) gestehet solches nicht;

3 sondern wendet für / er und seine Vorfahrer hätten die güter pro-

4 niformi canone und um einem gleichförmigen zins über 30. iahr /

5 iahr und tag oder länger gebraucht. In diesem fall ist im zweifel / da der

6 kläger sonst nichts gewisses beweiiset / vor den beklagten zu sprechen. In

7 dubio pro reo semper iudicandum est. Wenn aber der kläger

8 dardthut / daß solche güter anfangs gleichwohl mietweise / als lasgüter

9 ausgethan werden: so ist der las solche seinem Hrn. abzutreten n. schuldig.

10 Da aber solche güter einem dritten zukommen und derselbe (quod notandum) nicht anders gewußt; dann

11 sie wären des vorigen besitzers eigen: derselbige hatte sie / ohngeachtet es

12 anfangs lasgüter gewesen / verfährt.

13 Explicant hanc constitutionem Ernestus

14 COTHMANNVS plenissime quidem omnium vol. 2. resp. 79.

15 quem exscribit sequiturque MOL-

16 LERSVS part. 2. constit. 4. p. 329.

17 huncque BERLICHVS part. 20. consuetudo

Lassitica ut
emphyteusi
uicinat

ut differant
ab emphy-
teusi?

Lassitica ut
uicinia cens-
itici?

Ob canonem
uniformem

ut neque probationem in contrarium admittere uelint quidam Jcti (a). Veruntamen certus sum, filum ibi consecutionis multoties fallere, non sine partium grauissima iniuria (b): hic autem omnem iuris & aequi

claf. 48. utrosque, uti fere adfolet, CARPZOVIVS part. 2. constit. 40. definitionibus sex. Causa huius doctrinae satis manifesta est, quoniam locationes pro conductorum, temporum, agrorum, frugum rationibus augeantur minuanturque; contra firmo talo persistant canones emphyteutae & censitae, quorum consensus requiratur in omnis generis mutatione.

Præscriptio
contra lassitica iura.

(a) BALDVS in l. male agitur col. 3. uersu, si uero conductor & in l. omnes col. 2. uersu, exemplum C. de præscriptis, 30. uel 40. ann. tradit: eum, qui per 30. aut 40. annos bonarum tenens singulis annis certum & uniformem canonem (id est, quod SCHVRPEIVS cent. 1. conf. 58. n. 5. explicatius habet: non uno anno plus, quam alio) domino soluit, licet proprietatem ipsorum non præscribat, tamen ius præscribit perpetuae coloniae, id est, emphyteuticum seu utile dominium, ut dominus eum deinceps nequeat expellere. Idem uoluerit ANGELVS ad l. male agitur eandem & IASON; ALEXANDER: aliique, quos citat. BERTACHINVS in uerbo colonus; & PANTSCHMANVS uol. 10. quæst. 22. n. 40. quos non omnes uacat euoluere, cum ego sentiam ex aduerso. Summatim illi differunt a primis, quod ob

1 uniformem canonem non tantum lassitica iura in dubium uocent; sed licet de his constet, temporum intervallo eadem extincta esse doceant præscriptione.

2 (b) Bx quo Saxonica constitutio in foris obtinet; canone per triginta annos non mutato, prædium credendum esse emphyteuticum, non uero lassiticum; illa quidem cautione opus esse, existimant die

3 lappherrn / ut mercedem singulis hodie lustris uel ia quantitate commutent uel etiam in qualitate, fruges pro numis constituendo, quo iura sua facta habeant tectaque. Verum alias certus sum, rarissime factum esse, ut in lassiticis etiam prædiis, semel constituta merces per integri seculi intervallo mutaretur. Nudo quidem

4 locatori causae uariae sunt nunc augendi mercedem iteramque minuendi. Uel enim monetæ bonitas aut pondus mutatur, quod mutandae mercedis argumentum esse, cum SANDIUS docet in decis.

5 Fris. lib. 3. tit. 6. n. 3. p. 96. tum nosmet ipsi p. 189. n. 566. uel caritas utilitas annonae; uel hominum ad conducendum multus aut nullus

6 amor: uel rei elocandae melior deteriorue status & quae alia sunt generis eiusdem. Verum uti prima

7 mu-

Vini formis
canon lassitica
is non est
aduersus.

Neque
phyteu
non dis
mis,

Contra
im erb

aequi deesse rationem (c). Firmiora autem lassitici contractus indicia cum aliunde; tum ex indole

D

repe-

mutandi canonis ratio etiam in emphyteusi obtinet: ita reliquae in lassitici tamen contractibus rarissime locum habere videntur. Sunt enim dominis alia iura in Lassos, quibus eorundem opes possunt expilare, si nimiae sint, quod p. 254. n. 2. 3. diximus, ut altera atque ultima causis opus non sit. A tertia autem lassitici contractus eo magis alienus est, quo magis liberos homines hodie abhorreere videmus a conditione lassorum. Summatim ergo exinde constare puto: & lassiticam mercedem plerumque eandem esse & emphyteuticum canonem quandoque *difformem*, ac multiplicem: ut si non frustra, fallax tamen e canonis stabilitate argumentum petitum esse uideatur. Pessime profecto regis nostri domaniis consuleret iurisprudentia Saxonica, si *perpetuarias conductiones die etnigesührte erbpächte*, quae mercedem nullo unquam tempore mutaturae sunt, haberent indicarentque pro emphyteuticis; id est, rerum conductionum *dominos* dicerent p. 136. litt. 2. quos apud nos neque adpellare licet *possessores* p. 171. litt. g. pleniusque p. 191. litt. k. Et si hoc institutum nouum esse, uideatur, neustiora exempla in hominibus ordinis nobilium supersunt, qui cuique, domum in praedio suo aedificanti, partem agri elocant iure perpetuo, quam diu is soluerit

1 conuentam mercedem (die fremden / die sich auf ihren gütern mit leute; Hausihre hausleute oder hausmänner werden / bekommen von dem Edelmann eine halbe oder viertel hufe um ein unveränderliches pachtgeld in bestand). Hos uero quis crederet ob uniformem canonem triginta annos solum, emphyteutas. Quis enim instrumenta conductionis eiusmodi uel amissa uel etiam perditam sint, alia tamen praedunt conductiones, alienas ab emphyteusi. Ita *Sandius in Frisiae decisione lib. III. tit. 6. def. 10. n. 96.* testatur, in Frisia rarissimas esse emphyteuses, frequentissimas uero perpetuarias conductiones: ut adeo pro altero, non primo contractus genere praesumendum & coniectandum esse uideatur. Relictis *Adu. praes. sumtionem caltris, MEIVM* omnino tueor, *emphyteuseos* qui ex solutione canonis *ex uniformis* mis, longissimo quamvis tempore *canone*, tacta, nec quicquam emphyteutici iuris praesumptionem esse, in forensi iudicio definiuit *Part. 1. decif. 163 & Part. 3. decif. 289.* Argumenta cum illius, tum mea oxponam summatim. *Primo* enim canonis etiam mutatio quandoque fit in ipsa emphyteusi: *deinde* frequentissimum est, perpetuarias conductiones fieri ea lege, ut stabilis sit merces neque obnoxia ulli mutationi: *tum* id *praes.*

ormis
lassiti
ne eb
fuo.

Neque em-
phyteusi ca-
non diffor-
mis,

Contrarium
im erbpacht.

repetuntur iurium, hactenus enumeratorum, (d):

Causa erra-
tionis.

praesumendum est, quod est mini-
mum COTHMANNI 3 vol. 2, Resp.
42 n. 186. praeterea emphyteutici
contractus plurimum litteris con-
fignantur l. 1. C. de cont. emphyt. &
supra p. 137. n. 6. ideoque si desint
illae, praesumptio potius est pro con-
ductione, contractu, haud dubie,
consensuali p. 168. n. 5. MEVIUS
part. 3. decis. 89. n. 1. plene: ad ex-
tremum idoneae magis adsunt ad
praesumendum argumenta, de quibus
scribendi locus erit inferius. Duo
autem sunt, quae mihi videntur,
Saxonico lectos egisse in trans-
uersum. Unum est, quod in com-
muni schola senserint, perpetua
locatione transferri minimum ali-
quam partem domini p. 192. lit. l.
ut adeo inter emphyteusin tempo-
rariam & perpetuam locationis
iura nihil interesset: alterum, quod
laesticam conductionem definiti
esse temporis putauerint p. 232. n. F.
Utrobiusque igitur temporis infini-
tudo argumentum opinabile illis
fuit ad translationem domini, aut,
quod idem est, ad constituendam
emphyteusin. Sed illud confuta-
uimus p. 171. lit. g. & p. 191. lit. k.
hoc autem p. 232. lit. p.

Laestica
num praes-
cribi que-
ant? Neg.

(c) Laestica, uti conducticia
bona alia, praescribi non posse ad-
uersus locatorem dominum, de
laest. r. insculenta mihi argumen-
ta esse videntur. Principio qui
non possidet, non praescribit,
sed laestis tantum abest, ut possi-

1 deat praedium, laestico iure elo-
catum; ut potius per eundem possi-
dere dicatur dominus locator l.
31. §. 3. ff. de usufrucap. Jacob. HEIN-
RICHMANNVS tom. 3. consil. n. 156
supra p. 171. lit. g. locatoris ima-
ginem mille annorum conductor
etiam laesticus repraesentare
COTHMANNVS vol. 2. resp. 79. n.
108. 109. neque is suomet sed locatoris
des laestici nomine in possessione
2 esse SANDE decis. ib. 3. tit. 6. §. 3.
Deinde cum locationis continua-
tio, tacita relocatio uideatur HPVS
NIVS in encyclop. iuris part. 3. tit.
3. c. 18. hinc omnis culpa costas
3 locatoris des laestherrn/negligen-
tius renouare contractum expresse,
qui ipso iure tacite renouatus esse,
intelligitur CRAVETTA de tempor.
4 antiquit. part. 4. p. 24. n. 124. Nihil
domino imputandum; qui con-
ductorem se fore creditur, iustissimum, qui,
si dominum sibi adrogauisset, de iure
5 fuerit impetendus. Tum aperta
lex est 2. C. de praescri. 30. vel 40.
annor. Male ageretur cum dominis
6 praedictorum, si tanta precario possi-
dentibus praerogatiua deserviret, ut
eos post 40. annorum spatium qualibet
7 ratione deorsum inquietare non
liceat. Cum lex Constantiana iubent,
ab his possessoribus initium non re-
quiri, qui sibi potius, quam aliteris
possederunt. Eos autem possessores
non conuenit appellari, qui in a ten-
nent, ut ob hoc ipsam solitam debeant
praescribere mercedem. Nemo igitur
quis

Praes-
cribitur
sint po-
tius pra-
scribere
sint?

(d): si forte haec uel ex parte tantum in agro reperiantur. Sed condonanda est Saxonibus patriae iuris (e) cum hic tum alibi conuersio: quoniam ex laefitici contractus natura uix umbram retinere, qui

D 2

sim-

qui a possessionem conductor accedit, diu alienas retinendo, ius sibi proprietatis usurpet. Ne cogamur domini aut amittere, quae locauerunt; aut conductor et, uisus sibi fortassis, excludere; aut unius omnibus semper dominio suo publice prosequari. Non potui, quin integram legem exscriberem; quando ex aße propostae quaestioni responderet. *Lassi* enim precarii illi conductores sunt, p. 229, liti. n. Ut adeo religio fuerit, soli lucem accendere aut in tanta rei euidencia cumulare uelle argumenta.

(d) Fieri non potest, ut exemplum detur, ubi ne minima quidem coniectura superfit, siue ager laefitico siue emphyteutico contractibus sit adnumerandus. Nam pro laefitico eundem habere primo, si canon magnus esset, siue aeris siue aliorum onerum intuitu, qui responderet quadantenus reditibus rei elocatae *SANDEVS* lib. 3. tit. 6. decif. 10. quoniam plurimum emphyteutici canones in rebus nauci consistunt, ad conferuandam directi domini memoriam p. 136. Deinde si contractus literarius non sit, quod modo p. 267. n. 1. 2. dictum est. Tum si uniuersim in illa prouincia agri frequentius sint conductitii; rarij emphyteutici *SANDEN* lib. 3. tit. 6. decif. 10. p. 96. Post si in

1 uicinia agri sint laefitici, unde etiam alij eius indolis esse credantur *MEYVS* part. 3. decif. 268. n. 8. Praeterea si ager concessus sit a nallo. Hic enim interdicitur agrum in emphyteusim dare *LVLWEL* p. 361. *STRICKVS* cap. 19. q. 4. idemque sentiendum esse, putat de ecclesia *MEYVS* part. 3. decif. 289. Porro si nulla agri cognita sit sterilitas, quae requirat emphyteutam p. 92. n. 2. 3. *SANDVS* lib. 3. tit. 6. decif. 10. Neque minus, si possessori nulla sit uertendi agrum facultas, etiam in statum meliorem p. 197. liti. n. quod licet emphyteutae. Ad extremum ubi dominus heres p. 238. liti. 1. n. ubi possessori forum ac iudices peculiares p. 243. f. 3. aliaque occurrunt, quae enumerauimus de laefitico contractibus sigillatim: ibi mihi quidem coniecturae aut *uris praesentio* pro conductione esse, uidentur, nec quicquam pro emphyteuti.

(e) Desideria in latione nouellarum Augusti adnoto uel *uorsim* uel *sigillatim*, in illis habeo, quod scholarum doctoribus plurimum datum sit; quam iudicibus curiarum: deinde quod magis consulti fuerint peregrinae iurisprudentiae magistri urpote Itali, Galli alique; quam patriae atque medij aevi monumenta; tum quod Romanorum

Desideria
lurisp. Sax.
roman.

Præsumtio
ones unde
sint potest.
haec pro con-
tractibus laefi-
tico?

simplicis nunc conductionis indolem apud illos accepisse uidetur (f).

Ex uniformitate num praesumendus censita su uel emphyteuta?

§. XVI. Cum uero canon & censitae & emphyteutae sit VNIFORMIS; quaeri solet, num primi, quod aliqui uolunt (g); an uero alterius generis contractus ex ista uniformitate fit praesumendus (h)? Ego neutri subscribo parti; quod tum existimem, potius

rum legum superstitio oculis confultorum obduxerit glaucoma: post, quod non differentias patrii iuris quaesuerint a Romano; sed utriusque concentum ac harmoniam, unde non solum facta est utriusque metamorphosis ac perurbatio; sed etiam elatio Romanae iurisprudentiae, facie depressa patriae consuetudinum; quae causa est, quare Angli similem *CO-WELLI* damnauerint conatum in institutionibus Romano-Anglicanis. Quae uero in lastitico contractu *sigillatim* moneri possunt; illa indice digito ostendimus superius p. 267. n. 4. s.

Lastiticorum degeneratio in Saxonia.

(f) Inprimis id tum uuldere licet, quando *univeritatibus*, ecclesiis, senatui ciuitatis praedia lastitico iure nach *lastredts* gebräuch elocant. Quae personae cum fictae audiant, nullam fere partem rationum lastiticarum potuerunt sustinere. Nisi lastitici contractus procuratore facto (einen *lastträger* / nach der art eines *lehenträgers*) quod in *Gimmericensi* contractu factum esse, p. 227. n. 4. s. indicauimus,

(g) Qui per longissimum tempus uniformem de praedio canonem soluerit, eundem *censitam* credendum esse, putat *MOLLERVS*, ad par. 2. *Constit. 40. n. 4.* Quoniam eo inclinare uideatur nouella Augusti: quam tamen nobiscum sentire, infra declarabimus.

(h) Plerique Saxoniae Icti existimant, ubi per 30. aut 40. annos uniformis solutus sit canon: ibi locum habere non censitam inuam, sed *emphyteuticam*. Primo enim dicunt *praescriptionem* *causam esse*, adeoque *id statnendum*, unde minimum quis laedatur a praescriptore: emphyteutam uero uti tantum dominio priuare dominum; utroque autem censitam *SCHVRPELVS* *cent. 1. consil. 58. n. 5.* Resp. modo, per praescriptionem acquirendi, semel adprobato, frustra querimur, quod alter suum amittat patientia. Id tantum respici, quid sibi sumpsit praescriptor, in quantum enim possedit, in tantum praescripsit. Deinde magis uicina esse lastitici iuribus emphyteutica, quam censitica *CARPZOVIVS* *part. 2. consil. 40. def. 4. n. 7.* Resp. Frustra haec allegari

potius indolem cuiusque in oculis habendam esse uidentumque, cui praescriptor propius accesserit (i).

§. XVII. Si forte de praedio lassus dimittatur (k), quaeri solet: num a domino restitui eidem debeant impensae, factae in rem locatam. Promptissimi Icti, ad hoc affirmandum ex iure Romano (l): nos eo difficiliore hic sumus, quo minor esse solet merces ex re lassitica (m).

D 3

CAP.

allegari eo casu, ubi de prima indole contractus prorius non constat.

(i) Equidem superius p. 267. n. 12. ita sensi, quod lassus elocata praedia nullo temporis interuallo queat praescribere: aliud uero iudicium est de lassu successore singulari. Is enim praescribendo acquirere potest *CARPZOVIVS Part. 2. Const. 40. def. 3.* siue emphyteutica iura siue etiam censitica. Frustra itaque sunt Icti Saxonici *MOLLERVS; BERLICHIVS; CARPZOVIVS* alique, qui praescriptori lassitici iuris sine discrimine tribuunt alterutrum. Ego autem primum iterumque alterum praesumendum esse existimo, pro ut circumstantiae produnt, quod praescriptor uel pro emphyteuta se gesserit, domino suum negligente, uel pro censita. Ita enim idem ex lassitico praedio fecerit uel emphyteuticum uel censiticum. Hoc uero intelligi debet ex genuina indole horum contractuum, inferius edocenda.

(k) Id enim, ab arbitrio quon-

dam domini pependisse hodieque est expelli, partim dependere, scripsimus p. 232. litt. p.

(l) Ita enim *PAVLVS l. 55. S. 1. ff. locat.* inquit. *in conducto fundi, si conductor sua opera (multo magis aliena) aliquid necessario uel etiam utiliter auxerit uel aedificauerit uel instituerit, cum id non conuenisset, ex conducto cum domino fundi experiri potest.* Imo in multis locis est etiam illud iuris; lassum ante ex praedio non migrare, quam locator dominus ipsi satisfecerit de impensis. Habet *decisionem* apud *SANDIVM in Frisic. decij. lib. 3. tit. 6. def. 11.*

(m) Primo enim, bonorum, quae lassus habet, intuitu, maior illi nexus cum domino, quam simpliciter cum locatore conductorum p. 238. litt. p. 232. litt. m. deinde merces, a lassu praestanda, raro exhaerit omnem rei lassiticae pronuntium p. 240. litt. c. post, cum seruis proxime accedant lassu, p. 218. litt. a. iniuriam non est; eodem duriore lege teneri, quam simplices conductores,

Ex uniformitate qui sensus est emphyteutici

lassus pot.

CAP. VI.

DE PRAEDIIS CURMEDICIS,
Von Curmedigen Gütern.

§. I.

*Lassitica
familia
die curme-
den.*

*Origo n.
curmede.
a) ab eli-
gendo mor-
uario.*

b) ab ele-

Lassitica iura CURMEDICA sequuntur curmedige
güter; ab illis parum aut nihil (n) aliena.

§. II. Principio de uerbi huius significatione
magna multaque esse solent disfidia. Alii enim na-
rales eiusdem repetunt a *coer*, eligere & *mutb*, quod
placitum reddunt (o) respiciuntque ad domini ius
illud, quo integrum illi est, partem hereditatis cur-
medicae sibi adserere, in legibus definitam: sed
haec iura aliis quoque hominibus praestanda sunt,
quam curmedis (p).

§. III. Alii ultimam uerbi partem, rei congrua
ratio-

tores.

*Curmede las-
sitica iurina.*

(n) Id quidem patebit paulo
post. Vnde est, quod iuxta lassitica
iura etiam curmedica tractent
Icti Belgae MATTHAEL in *parocm.*
2. n. 46 atque FELTMANNUS de
iure in re cap. 6. p. 77. taceo alios.

*Curmede
num ab eli-
gendo Koen.*

(o) Ita philosophatur Antonius
MATTHAEL *parocm.* 2. n. 46. p. 62.
his uerbis: *Curmede* uide descendit
in obscuro est: itaque diuinandum:
Cur Cur: Censur electionem seu optio-
nem designat. Vnde: *Kerrichter*
Saxonibus arbiter, quoniam eligitur.
Mole forte idem, quod Scottis mole
uel mare placitum. Vt *curmede*
significet ius optandi sibi equum
uel bouem, aut simile quidem in suo
patre familias. Ius optimi canalli

1 *uulgo dictum.* Putat ergo *cur-
medialia* bona a iure dicta esse de-
nominataque, quo dominus est
hominis *curmedis* coheres, quod
exposuimus p. 257. litt. 1

2 (p) Quod haec etymologia si Num *curmede*
cticia sit, plura arguere uidentur. de ab eligendo
Primo enim tautologiae raro oc- do? Neg.

3 quale est *Curmede*. Cur idem
sic esset quam *eligere*, & *mutplaci-
tum*. Deinde cum proprii homines,
qui a *Curmedis* libus in lege
ipla distinguuntur, ut uideri est in
diplomate Lamberti GOR. III. tract.
4 3. aduersar. part. 1. c. 13. n. 17. non
minus, quam alii plures domino
den hauptfall largiantur, quos plene
congelit HARRPRECHTYS in *dis-
sent.*

ratione, a conducendo miethen Germanorum deducendo con-
 dunt (q): Cur uero itidem, eligere interpretantur. ^{ductore.}

§. IV. Mihi autem omnium apertissima esse
 uidetur etymologia, quod cur idem, quam curia siue
 aula: mede uel miethy idem, quam conductio (r). ^{c) a condu-}
 adeo Curmede planissimus significatus sit, quo ^{ctione do-}
 ductio[n]em dominicam dicit; quam alio nomine uerbis ^{minica,}
 der hofmiethigen uel hofheurigen güter dicere sole-
 mus. §. IV.

fert. de iure mortuario cap. 5. satis
 quidem inconcinnum uidetur, cur-
 mediales homines a uerbo, quo
 ab aliis eius generis colonis nec-
 quequam differunt; sed fere sunt
 omnibus similes, denominatos su-
 mē.

(q) Ita quidem Cerk. FELT-
 MANNVS de iure ad rem cap. 6.
 n. 274. sentit: sunt autem Curme-
 diales, feurmediage / aus thurnedi-
 ge, quod genus etiam hominum ser-
 uiliam est speciale. dicitur a feur/
 Germanis Chär (milfür) siue elo-
 ctione & mied / quod locationem
 conductio[n]em significat. Ut feur
 mied / uulgo etiam foer mied / sit
 quasi optio locationis conductio[n]is.
 Quia eius perpetuae conductio[n]em
 mercedem colonus saepe non praestitit
 niam, quam, quod dominus, colono
 mortuo inde todfall / ius caduci, mor-
 tuaria habeat curmedam, id est ex
 eius bonis unum optimum habeat.
 Bene incipit idus; sed male finit
 labiturque errore, superius confu-
 tatio p. 277. n. p.

(r) Sunt argumenta, mihi qui-
 dem adeo plana, luculentaque,

1 quare ita sentiam, castris aliorum ^{ductione de-}
 relictis, ut mirer, non alios ante me ^{minica?}
 fuisse, qui idem perspexerint. Prin- ^{diffin.}
 cipio enim cur, curt, hurt, curris
 idem uernaculae nostrae, quam
 2 dominica uilla, qui sensus etiam
 uerbo feudali, curris dominice. Inde
 Curredite / Curgerichte in monu-
 mentis medii aevi occurrunt,
 quae nostro reddere solemus hof-
 3 recte; hofgerichte. Deinde ultima
 uerbi Curmede pars a miethen / u iethen
 ortum habet, etiam aliis testa-
 tum p. 27. n. p. q. Post etiam uerbi
 Curmede forensis synonymum
 4 est, hofheurige güter a uilla dominica
 conducta praedia. SANDEVS feud.
 Geldr. cap. 1. n. 36. Anton. MAT-
 THAEI parocem. 2. n. 46. qui & ipse
 nostram uidet coniecturam: nisi
 5 Curmede a curia, uel curie domini
 appellator, malto. Quasi curmedales
 hofheurige. Qui ipse tamen ab
 hoc tramite post iterum dilabitur
 Ad extremum haec etymologia rei
 ipsi admodum concinna est. Nam
 6 ex definitione curmedalium prae-
 ditorum patebit, illa conueniunt esse
 longissime diuersa ab indole homi-

Nam curme-
 de a libera
 conductio[n]e?

curmede
 eligere
 Neg.

Curmede
 uero a con-

Definitio S. V. Sunt itaque *curmedica* conductitia (s) prae-
CVRMEDI- dia, unde conductor locatori tenetur nexu quodam-
ALIVM. modo clientelari (t).

S. VI.

num propriorum.
Curmede est (s) Curmaltalia bona conducti-
conductio. tia esse, plura comprobant argu-
 menta, Principio id ex nomine
 constat, quo audiunt *curmiethege/*
hofgheurte oder *gemiethe gütter/*
 ut *CVRMEDA* idem quam *hofmiethe*
 esse uideatur p. 278. litt. r. Siue
 quod idem sere est, quod *mieze*
 merces sit a conductore praestanda.
 Inde enim uerbum *mietthet* esse,
 nullus dubito. Quod etiam prodit
 glossarium Lipsianum apud *Meric.*
CASAVBONYM p. 45. *Mieden, mer-*
ces. Saxonibus ac Belgis *mede* uel
meede. Deinde idem declarant a
 Ictis Belgis allegata synonyma uer-
 bi *curmede*; *hofsheurige* oder *von*
hofgheurte oder *gemiethe gütter*
 p. 278. n. 45. Post ideo *curmedica*
 bona laeticis conferuntur, a qui-
 bus nomine tantum differunt, iudi-
 cio *Gerh. FELTMANNI* de iure in
 re cap. 6. n. 14. at laeticica & ipsa
 conductitia esse, probauimus supra
 p. 227. litt. m. Praeterea ab em-
 phyteutico bono in eo differt *cur-*
mediale, quod domini pars ad
 emphyteutam pertineat p. 136.
 litt. z. nulla autem sit penes *cur-*
medam p. 261. n. 3.

Curmede est
DOMINICA
conductio,
 (t) Quid inter simplicem condu-
 ctionem & eam, quae audit *curme-*
dica, interfit: ex infra dicendis
 erit manifestum, ubi iura *curme-*
dica sigillatim describemus. Eam

1 uero locationem demum *curmedi-*
cam esse, in qua conductor se
 clientem dicit atque dominum
 suum agnoscit locatorem: patet
 multifariam. Primo enim nomen
 id prodit, quo audiunt eius generis
 2 praedia non simpliciter *conductitia*,
 sed addita uoce *domnica.* *Nicht*
heuer oder *mietthgüter:* sondern *hof-*
heuerige/hofsmietthgüter. Est uero
 in medijs acui documentis clarum,
 3 quod uilla domini, ex ordine *land-*
saßtorum audiat *curris* uel, quod
 nunc dicimus, *hof.* Inde *hofdien-*
 4 *ste*; *hoffuhren*; *hofmeister* dicimus
dominicae uillae seruitutes; *angar-*
rias; praefectos. Deinde homines
curmeduales nexu clientelari solutos
 esse, passim legimus: ut adeo
 necessum sit, illos dominis eodem
 addictos fuisse. Exscribam diploma
 5 ex *GORISII* *Tract.* 3. *aduers.* part.
 16. c. 13. n. 17. integrum quidem,
 cum non solum hic, sed inferius
 lumen inde habeamus, ad ea decla-
 6 randum, quae tenebris tantopere
 sunt inuoluta. *Wj ARNOLD uan der*
ghenaden Geds Heroye van Celre
ende van Gulich, ende Greue van
Zutphen doen kont: also Gerrit
Oeldinck onse EYGHEN NOFF HOIR-
 7 *GHE MAN is in onsen hoff tot Hengloe,*
uan synen goede te Oeldinck; ende
als Iohan Oeldinck Zyn bruder onse
KOERMEDISCH is (fratrum alter ho-
 mo proprius, alter *curmedialis,*
 quo

Diploma
an. 1437.

§. VI. Iura autem istius clientelae uti in pro- *Iura cura*
 uincijs diuerfis & ipsa sunt diuersissima (u): *medialia*
 illis recensendis uersabimur sigillatim. *adm. diuer-*

§. VII. Principio domini CVRMEDIALIVM con-
 ducto-

quod discrimen nota); soo bekennen
 wy noor unsen erven ende naek-
 komelingen, dat wy Gerrit Oeldink
 van der EYGHENSCHAP VOORSZ: ende
 Johan Oeldink van der ROERMOED-
 SCHAP QVYTT GESCHOLTEN HABBEN
 ende QVYTT SCHELDIN sy daerof
 met desen briene van in noortien
 ter eenen ghen daghe toe. (primum
 ab nexu hominis proprii; alterum
 a curmediali liberamus) Ende heb-
 ben de norgemelic bruder widerom
 ons ontfangen tot onse vrye dienst-
 lyyden. Voort soo hebben wy dat
 noorsz. goed Oeldink ock gewyret
 van der HOIRICHEYT ende EYGHEN-
 SCHAP wegen (von der leibeigen-
 schafft des besizers) daer of gemacke
 onse ERFTHINS-GOET (verwandelt
 in Erbsingut); soo dat sol hebben
 alle asuker rechten, als andere onse
 THINS GOEDER (nota quod zinsgüter
 & erbsingüter uerba promiscue
 adhibeantur medio aeo, quamuis
 inter utrumque tantum hodie
 interit, quam inter proprietarium
 sine plenum dominum & emphy-
 teutam) Bebelteyk ons ende den
 norgemelten onsen erven ende
 naekomlingen inerlich wy den
 noorsz. goede SES PONT TE RECHTEN
 ERFTHINS, asulexgels, als wy van
 Aldes gheboort hebben, alle iaer in
 onsen hoff te betalen. Voor al

1 sulcke renten, als dat goet ons toe
 ghegelden heeft. Met namen 3
 pont herforboden, een uer ken; een
 noeder hoey; seuen aldenloemschot
 ende seuen roucken, dat samen
 2 by onsen consent ofde noorz. ses
 pont taxiert is. sonder argelyst.
 Oirgode ons seghels von onsem rech-
 ten weten ende willen hier aen ge-
 3 kangen. In den iaere 1437. Nemo
 iam opinor, dubitabit, curmediana
 conductionem non nisi clientis
 esse: indoles autem istius clientelae
 ex sigillatim enumerandis fiet
 manifesta.

4 (u) Curmedialium possessores unde tamē
 nunc duriores leges habere, nunc curmediali-
 remissiores: pro ut uel conuentum um iurium
 est cum domino, uel hic mitior esse
 5 diuersi. *foet.*
 folet in clientes, Lambertus GORI-
 SIVS quoque agnoscit *iract.* 3. ad-
 uers. part. 1. n. 14. Quod uniuersum
 de seruis patriae nostrae aut,
 qui his analogia iura habent, ad-
 firmat ZASIVS lib. 1. Respons. singu-
 6 lar. cap. 3. n. 82. his uerbis: pa-
 tra habent non alia, nisi sic uari-
 antia: quibus omne eorum ius, quod
 domino, quod ipsis debetur descriptum
 est. Quae uulgo dinedrodel nomi-
 7 nant. Quae pacta, quatenus in
 fauorem dominorum sunt, acite
 obseruantur: utinam & ea parte,
 qua hominum iura & fauores de-
 scripi

a) *Dn. co-heres.*

ductorum sunt COHEREDES (x); ob causas, alibi plenius indicatas (y). Quamvis haec portio hereditatis pro diuersitate prouinciarum non solum diuersimoda (z) fit: uerum etiam ad temporum interualla (a) decre-

Mortuaria debent curmedii,

scriptis, seruentur. Pariter, de mutabilitate horum iurium conqueritur ROSENTHAL cap. 21 concl. 64, n. 30 p. 83. Nos singulares admodum causas indicauimus superius p. 235, litt. r. & p. 271, litt. f. hic omnino repetendas.

(x) Hoc adeo uerum est, ut plures sint, qui inde *curmede* uerbi ortum repetunt; quod pro lubitu dominus capere aliquid possit, id est. nach seinem mutß fören id est eligere, de *curmedialis* hominis demortui hereditate, Antonius MATTAEI *paroen.* 2. n. 46. inde enim putat *formuth* siue *curmedam* dictam fuisse, quod confutauimus p. 276, n. 2. 3. Imo ipsum *mortuarium den hauptfall curmedae* nomine significant, Lamb. GORISIVS *tract. 3. aduers. part. 1. n. 10.* inquit: *Curmediales habentur ex hominibus propriis nati: qui tamen ipsi iam eadem deseruerunt; sic dicti a curmeda, quam, his defunctis, domini percipiunt, uel ex rebus animatis, quae lebendige eburnede uel ex uestimentis aliusue rebus inanimatis, quae simpliciter curmede dicitur optimam aut huius proximam, quod & unum optimum maiores nostri dixerunt.*

Quae causae mortuario-rum?

(y) Ex instituto quidem de IVRE MORTUARIO in Tubingensium acade-

1 mia 1685. disseruit HARPPECH-
TVS, ubi duobus capitibus expo-
2 suit causas mortuorum sigilla-
tim, plurimis hanc in rem laudatis
testimoniis doctorum. Veruntamen
3 de illis etiam nos egimus superius
p. 240, litt. b. c. uia aliis quidem
non trita, recta tamen & ipsi rei
optime congrua.

(z) Olim haud dubie in defini-
enda *mortuarii* quantitate domini
respexerunt ad bona, utram haec
3 praedii *curmedialis* intuitu, an uero
aliunde fuissent acquisita p. 239,
litt. b. De primi generis bonis
existimo dominos tantum accepisse,
4 quantum e re uisum fuerit, heredi ac
successori *curmediali* uel relinquere
uel detrudere p. 240, litt. c. Haec igitur
5 dominorum arbitria, cum pro animorum uel
bonitate uel avaritia diuersissima
essent atque unus altero minus
magisque capere uellet: tanta non
solum in prouinciis iisdem; sed
6 etiam in iisdem praediis facta est
diuersitas, ut frustra sint, qui
eundem omnibus uel fundis uel
temporibus modum dare uelint.
Eodem praeterea arbitrio dominus
7 uel potissimum hereditatis genus
(das beste stück) sibi adrogare
potuit; uel de singulis rebus hereditariis partem aliquam defalcare,
utpote

Mortuarium quale sit & quantum?

Unde mortuarii tanta diuersitas uel in quantitate?

in qualitate?

Qui p mortuo decreuit

Diplom m. 1433

decreſcat augeaturque, ob arcanas cauſas, quas non proſidere ſciti.

§. VIII. Deinde hominum curmedialium is cum

E 2

prae-

b) Aduerſus
deſertores,
poena.

utpote de uaccis, bobus, ouibus, gallinis & quae ſunt eiſmodi; uel certam pecuniae ſummam definire, a ſuccelloro curmediali praekandam; ut multiplex orta ſit indoles mortuarii, nunc in hac, iterum in alia re; nunc in rebus, iterumque in numis perſoluendi. Haec qui intellexerit ſcitus, ei non difficile erit ad reſpondendum dubia, quae in foris Germanis oriri ſolent de hoc argumento, HARPPECHTYS in capite 6. de iure mortuarii recenſet diuerſitates temporum atque locorum; eius uero cauſas neſcit iudicare.

(a) Cauſas, quare dominorum iura in homines ſiue laſſos ſiue curmediales tantopere attrita ſint indicauimus p. 238. lit. 7. Comprobo nunc id ipſum per diploma, quod exhibet SCHATTELIVS de Germ. iuribus antiquis cap. 2. p. 78. n. 13.

Van Galters Gnaden / we Hinrick Hertoge tho Brunſwig unde Lüneborg / bekennen openbar in deſen Breue / vor Uns / unſe Erven und Nachkömmelinge Unſerer Herſchop to Brunſwig to ewigen Eiden. Wiſe Unſe Herſchop to Brunſwig ſehr verwickelt wert / von Eiden to Eiden / darvan / dat me grote Bantelinge, Baulchinge und Bedemundt nimpt van Goddeſhufen unſer Herſchop unde den guten

1 Mannen beherigen laſſen und eigen Eiden / unde von ohren Erven / darvan vele Lode van uns allein flüchtig worden / in vrdimbe Lande / alſo dat ſe unſe entheen unde vlöchtig werden / dat we öier nicht mehr uſhrichten können / darvan unſe allen groth ſchade unde deſ landes verwicklinge van to kompt.

Hirunne hebbe we Godde to ehren / unſer Herſchop / Goddeſhufen / Prælaten, Mannen / Böhrgern und Buren / unde dem meſten unde tho vramen / unſe vortragen mit unſen Prælaten / Mannen / unde Steden einer Wonheit unde Rechts / darne dāſes vele

4 midde bewahren möchte / tho holdende in unſer ganzen Herſchop to Brunſwig / Alſo dat we de ſonderliche ſchweren Bwuleninge unde Bwudelinge hirvan upgeropen unde aſte gedaen hebben / ſo ſin gewest van rechte / edder van redelicker oder unredelicker Wonheit / edder von drangen / dat me dar nicht mehr handeln ſchal / wedder von unſer / unſer Prælaten / Unſern Manne / ofte ganzen Landeſ wegen / unde Setten und Bwulden / dat we / unſe Prælaten / Manne / unde alle diejenige / de in unſe Herſchop hebben eigen Lude / oder Laten / ſe ſin, Mannes oder Frowen künne / bey vrem Levende to

5

6 Bede

Qui portio
mortuarii
decreueris?

Diploma
an. 1433.

praedio conducto nexus est: ut illud, domino invito,
ne-

Bedden unde nicht mehr nehmen edder
der van ohrentwegen nehmen edder
eschen laten schüllen / boven dat/
also so von elderß wegen gegeven
hebben / und darboven, nicht ferderß
beschweren.

Werner setten und wilsen toe/
dat we / unse Pralaten / Manne
und alle de jenne / de in unser Her-
schop hebben eigene Lude oder
Laten / se sin Manne edder Frowen
Küene / dat nemande na ohrem
Dode van ehren Erven mer nemen
edder van ohren wegen nemen/
eschen oder schatten laten / wa
dat Stücke negit dem besten da bi
deme Doden bestorven was / dat
sine was / unde weme dat / van
rechte hören mag / de mag dat uth
des Doden nachgelaten Gude
besen.

Waret of dat wie Lude in Un-
sen Lande unde Herschop wone-
den / oder seten / der we nicht vor-
husinen konte na rechte / edder de
Seck sig bereben künden / de schol-
den bi oreine rechte bliwen / unde
de schulden van düssen Gefettes
unde Rechts und Wohnheit we-
gen unbeschadet bliwen. Des schal-
ten alle unses Landes in komende
Lude srier Landferte rechte hebben/
also düsses Landes Landrecht van
den Keisern darin geset ist.

Hieran und Ober hebben gewe-
sen / unse Leven andechtig Prala-
ten unde Girenen Manne unde

1 dat mede geset und vul wordet in
aller wise / also verschreven sicut/
unde des tho Urtkunde ist unse
inghesegel nimme der meinen und
wilsen gehenget an düssen Dres/
der drey geschreven / und van
2 uns / unsern Pralaten / Manne
unde Stadt to Brunßwig / vor
unses ganzen Landes wegen / ver-
mittels ichtß welche / de hier na ge-
nemet sin de vor se alle besegelt
sin. Unde der Breve ist ein tho
3 hoide dach bi dat Closter unde den
Conuente to Niddagehusen vor
der Pralaten wegen / de andere van
unsern Manschop wegen / by de Ed-
delen von Warberge uppe dat Hus
to Warberge / unde ein by den Rat
4 to Brunßwig.

Unde we van Godes Gnaden
Hirich to Königs Lutter / unde
Hirich to sante Egidien, Hermans
5 auß to Niddagehusen / Ebdere/
Johannes Diken / unde dat gan-
ke Capittel to sante Blasi binnen
Brunßwig / und We Haus Eddes
le von Warberge / Borchart von Mar-
6 chebolte / Hiddere / unde Hirich van
Belthem Knape / unde we de Nacht
to Brunßwig bekennen apenbare
in düssen Bresse / dat we daran
unde over wesen hebben / mit dem
7 Prinschen Hochgebornen Fürsten/
Herren Hinricke Hertogen to
Brunßwig unde Lüneberg / unsern
Leven gnedigen Herren / unde den
van

nequeant (b) illi deferere. Neque armorum
causa neque nuptiarum; quamvis in has plerique

van der Pralaten / Manne unde
Siehe wegen dat oec an und over
weren / alle dat vorgefchreven
Recht und Wonheit gefacht werdt/
unde van uns allen dorckh meinen
Wriith to laten unde vnlbrodt
wordt / unde ucnimmet von Pralaten
Mannen Børgern und Wurcn
des gangen Landes to Brunnswig
dat weddersprack.

Desz to Uftrunde sin unse In-
segele henget bi unsef gnedigen
Herrn Insegele to Egnisse an des-
sen subigen Bress / de gegeben
Is na Christi Wort / vertein hundert
Jahr / darina in dem drey
unde drittigsten Jahre / des Son-
tages / also man in der Hilligen
Bercken singet: Vocem iucundita-
tis.

Hactenus diploma, quod integrum
describere uolui, cum ualde, pro-
finit rerum curmedialitum intellectu;
Ex quo enim mitiores leges acceperunt
homines huius generis in una provincia;
ex eo etiam dominos leniores esse
oportuit in altera. Quod alias
pericula essent, fore, ut coloni desererent
agros quaerere atque patronos
indulgentiores. Belli certe tempora
occasiones dedere colonis ad agros
impune de relinquentium.

(b) Repetenda hic sunt, quae

1 supra p. 237, lit. p. q. de lesis scri. *deferere* quibus
primus, quibus, cum eandem fortuna-
nt 2
nam habent *curmedii*. Addimus
hic diploma, unde id de iisdem
patet sigillatim. Predicit illud
Ioh. Isac. FONTANVS lib. 6. hist.
Geldr. ad an. 1226. p. 130. n. 50. Ita
autem se habet: Ego Gerhardus Comes
Gelvensis & Zutphanensis,
3 omnibus praesentem paginam in-
specturis notum fore capio, quod
diuinae remunerationis intuitu &
fidelium (pro ordinum provincia-
lium, non uasallorum tantum)
4 meorum interuentu, quendam liber-
tatem concessi hominibus in terra
mea Vclun manentibus suis adhuc
uenturis, de quacunque terra ad-
uenerit (ergo cur medii non solum
nascuntur; sed etiam sunt) & in
ea mansorem facere uolentibus;
5 hanc scilicet, ut qui haberent natos
non legitimos, de quacunque condi-
tione, sine aduentu sine de Fresonibus,
dabunt mihi post mortem eorum
CURMEDAM (uerbo hoc adhibito pro
6 mortuario curmedialis conductio-
ris), quod est unum optimum de
sua possessione: legitimi uero heredes
in bona pace eorum accipiant hereditates
(ergo illegitimi quoque succedunt
parentibus utrisque) si uero nullus fuerit heres, ad usus

Diploma
1227.

1227

Curmedii
rum agros

que domini pro definita mercede (c) soleant consentire.

c) renouatio curmedialis.

§. IX. Praeterea non ipso iure in praedia conducta succedunt curmedii : sed inuestiturae ritu (d). Quo

meos cedet. Si vero de istis a iure meae donationis se alienare uoluerint (curmediales intellige) per contractum (etiam) matrimonii ad homines alienorum dominorum: ego eorum hereditatem accipiam. (Licuit igitur matrimonii causa agros deferere sed opibus omnibus relictis). Si qui etiam nobiles ecclesiae milites (in feudis militaribus) ministeriales (in feudis aulicis) uel quicumque sibi iules attraxerint, eorum hereditas ex totius terrae (curmedialis) favore mihi cedet (quoniam praedium est meum, sint quoque meae in praedio acquisitae facultates). Et ne aliqui meorum successorum hoc laudabile factum attemptent infringere, praesentem paginam sigilli impressione feci roborari. Acta sunt haec 127. Anno dominicae incarnationis. Id uult Geldriae comes, ut mortuarium illegitimi tantum heredes soluerent, certo argumento; ante hoc privilegium legitimos quoque heredes illud domino praestitisse. Deinde discedere curmedialibus de agris conductis liceret, quod ante itidem fuerat prohibitum; ut tamen bona cederent domino locatori.

Pro nuptiis. (c) Non solum si uel cum extra-

1 neas nuptias inirent, quod diploma certa mercede modo recitarum habet uel cum curmedialibus hominiae ingenno, quod Gallisibus, formariage audit, MARCVLPHYVS lib. 2. cap. 27. sed etiam si colonus colonam duceret unius eiusdemque uillae ac fortis. Tum enim domino licuit cum sponsa coloni & uasalli prima nocte coire, quod de Scotis testatur Hector BOETHIVS lib. 12. hist. Scot. p. 300. quam postea licentiam integritate, quam christus instituit, indignam certa mercede, aliquot scilicet numis, redemerunt, Antonius MATTHAEI in rebus Ultraieci, lib. 4. cap. 9. p. 98. Nullus enim dubito, his moribus alios quoque populos ante uixisse, quam christo nomen darent: quamuis scriptores non habuerint indignissimam commemoratione.

(d) Produunt hoc leges Cluuen. Quae curmediales & huic quondam provinciae diis inuestiturae annexorum principatum. Posti. iura? cey. Ordnung hertzog Joh. Wilhelms 1609. p. 88. von Vertheidigung der furndden his uerbis loquitur: wenn uns einige furndden versalzen / sollen dieselbe ubermig das gericht oder zum wenigsten in beyseyn weyer Schessen hofsleute oder latein (p. 243. n. 3. 4) Vertheidigung and durch unsere bevelshaber auf der Be2

Quo ipso clarum est, frustra hic fore eorum testamenta (e), agricolis apud nos ante unius seculi spatium uere incognita.

§. X. Porro iusiurandum FIDELITATIS domino praestare (f) curmediales, magni nominis Icti scribunt, qui propterea curmedialia instituta feudorum iuribus ad censent. Meo autem iudicio illi labuntur, quod

d) renouatio curmedialae.

1 Diechenschaft ein zettel übergeben werden: darinnen verzeichnet / wie viel künrdöden das Jahr gefallen (quot contigerint domino mortuaria p. 283. lit. y.) und die verstorbene geheissen / von was gütern sie die geben und welche widerum damit behandel oder belehnet seyn. Indeeft, quod eius generis praedia, quod in Essensibus statutis reperi, audiant behandigungsgüter & socius inaugurationis MANVATVS der mitbehandiate oder mit belehnte. Quorsum etiam formula respicit die hand winnen siue gewinnen / quod heres ius defuncti renouatione rursus cogatur acquirere FELTMANNVS de iure in rec. 7. n. 18. Qui ritus, quod nomen prodit, stipulata manu peractus fuit; nec quicquam solennibus iurisiurandi; quae supra damnauimus p. 71. lit. x. n. 3. 4. 5.

(e) Testamentorum cum notitia; tum usus illico cum sacris christianorum venit in Germaniam. Frustra ergo illi iuriumque patriae ignari sunt, qui negant, ante seculum duodecimum Germanos fecisse testamenta. Quamuis uero haec solennia fuerint eum nobilium, tum

1 ciuum ordinibus: rusticis tamen eadem siue ignorata siue negata facultas. De sui temporis, id est seculi decimi sexti moribus testis est ZASIVS singular. resp. lib. 1. c. 3. n. 77. homines etiam proprii heredes ab intestato habere possunt & forte ex testamento, quod tamen NUNQUAM VIDI. Quando testamentorum usus apud MEDIAE PLEBIS Germanos insolens est. Hodie tamen in mores iuit, ut rustici non minus apud nos testamenta condant & quidem firma quinque testium autoritate. Verum de curmediis alia paulo est ratio. Nam horum testamenta non ualent praediorum curmedialium intuitu, quoniam haec non nisi domini inuestitura successorum deferuntur, quemadmodum idem obseruatur in feudis; dubium etiam, qui illa ualeant in reliquis bonis, quae cuncta olim domino contigisse, p. 283. lit. y. probauimus.

(f) Est in hac sententia ROSENTHALLVS, qui cap. 2. feud. conclus. 64. n. 23. 4. ita arguit: Quae alicui concessa sunt sub anno canone, ita tamen ut renouatione opus sit & in renouatione FIDELITATIS iura

*Quae fideli-
tas curme-
dialae*

behandi-
gungsgüter.

Curmedi-
nam testari
queant?

quod nesciant (g), eius uerbi significatus uulgares distinguere a feudalibus. Cum ad culturam praedii magis (h), quam fidem domino adprobendam, homo *curmedialis* obstrictus esse, uideatur.

§. XI.

inramento: idu feudalis potius sunt, quam emphyteutica. Tulin aestimo CYRM. DAS. cu. medige oder hofgäter. Haec non in merito pro feudis rusticis haberi possunt. Reperio ta neu in aliquibus Germaniae locis inramentum fidelitatis non praestari. Hinc formula in curmedialibus das gut außschwöhren/renouare feudum iureiurando, die mrgschwöhre oder mitbezhnte.

*Curmedis
num fidelitas
uasallitica?*

(g) Principio id mihi cum in altis feudorum doctoribus, tum etiam in Rosenthallio ualde displicet, quod perhibent: ubi *Adelutia* mentio fiat in iureiurando, ibi etiam feudi rationes esse credendas. Falsitas enim sententiae ex eo patet, quod in his oris non solum emphyteutae; sed etiam quidam censitae; huic formulae adstringantur: *seinen insherra getreu zu seyn/ sein bestes zu suchen und schaden zu vermeiden.* Cuiusque enim foederati & subditi is nexus est, sicut commoda quaerere & auertere domina. Verum in eo uertitur rei cardo; utrum, neglecta quandoque fidelitate illico censita aut huius generis colonus praedium uel emphyteuticum uel censiticum amittat. Quod omnino negamus. Feuda enim non alio fine concessa sunt uasallo; quam ut hic illi adprobet fidem; quam si sefellere, rem feuda-

Degetur.

1 lem dominus ea facilitate reuocat, qui donator rem donatam, ob ingratitude[m] donatoris. Secus est in subdito, emphyteuta, censita. His enim praedia alio prorsus sine traduntur a dominis; utpote lucri causa, culturae, manorum, canonis, census, mercedis. Quorum ideo perfidia extra ordinem est coercenda, multis aut carcere: nequicquam rei concessae amissione. Quid ergo hic de lassis, aut curmedis erit sentiendum? Olim nullus dubito, in arbitrio semper domini fuisse, reuocandi praedium curmediale p. 259 lit. n. tantum abfuit, ut poenae loco id tum potuisset haberi. Hodie autem cum hanc facultatem dominus non habeat p. 27. lit. r. & curmedii hominis nexus laxior sit p. 235. lit. r. p. 238. lit. s. isque ad praedium magis, quam praedii dominum respiciat p. 235. lit. p. page 200. n. 67. perfidiam curmedii extra ordinem puniendam esse puto, nec quicquam uero in legis feudalibus definita praedii amissione.

(h) Recte *Nicolans BVRGYNDS* nexus qui fit ad consuetud. Flandriae tract. 15. n. 1. realit. cum eo que *FELTMANNVS* de iure in recap. 6. n. 19. Lassituel CYRMEDIA serui sunt non quidem corporum; sed bonorum. Scilicet non domini personam in oculis habent; sed

praes.

*Quam m
federa se
naut ca
ubi?*

Curmedialis

§. XI. Porro censu, aut, si maui, mercede annua domino tenentur conductores curmediales (i): *dialis censu* nullo tempore praescribenda (k): ut frustra sint, qui *suu*.

F sola

praedii eiusque bonam culturam. Inde FELTMANNUS in alio loco *lib. 1. tit. 1. lege 4. §. 7. 8.* inquit: *ab his (lasis & curmedis) longe differunt homines, quos Vestuati proprios uocant. Nam horum conditio, si priuatum domini eorum uisitatum inspicias in agro Monasterensi, uix aliquam praescorum seruorum. Quod curmediis integrum ut uasallas sit, praedia relinquere eaque stylo feudali loquor, restitute, in eo quidem dissentio a Feltemanno. Quod suprap. 27. lit. o. contrariu uidemur edocuisse.*

(i) Quantum abest, ut conductio esse queat, sine annua mercede: tantum abest sine eadem contractum dici posse *curmedialem* ein hofnische. *Iob. MEICHSNERS lib. 1. Cameralium decisio. 22. p. 163.* Von wegen etlicher zehendens verzins churmündigen gütern / damit actiores berechtiget seyn. Daß rei ihren zins aus den churmündigen gütern zu bezahlen schuldig. Dieselbe solten ohne vorkwissen des domini all solche churmündige güter / nach absterben ihrer eltern oder der letzten / unfangender hand (p. 288. lit. d.) zu verschleffen und zu vertheilen nicht macht haben: sondern die empfangende hand soll / auf bestimmten vertrag ihren verzins unverteilet zu entrichten schuldig seyn. Curmediane pro Curmede hic dicitur;

1 quorsum enim uerba non torquent labia uulgi. Et porro ibidem p. 165. Ist durch uns Schreyen diß hauptgerichtes zu Jülich erkannt: daß er meldte beklagte den klägern das epffte lamm zu geben schuldig Da aber kein lamm vorhanden / sollen klägern die beklagte den geforderten Raderschilling / von jedem lamm zu geben nicht verpfflicht seyn. Adiaturo BYTHELIVS ad Hedam de episcop. *Ulraici. p. 225.* Merces uero uel in numis constituta fuit, quod raro est factum, in tanta argenti penuria temporum uetustiorum p. 189. n. 5. 6. 7. lit. g. uel in aliqua fructuum specie, exemplum habes superius p. 280. n. 1. 2. Multoties in *cera Ceroensua* ad sacra lumina alenda in templis; *lit.*

2

3

4

5 GELENIVM in diplomate occurrunt ad uitam S. Engelberti; *lib. 1. c. 8.* Aliud Anton. MATTHAEI habet *lib. 4. de reb. Ulraici. c. 9. p. 252.* Nullus seruus uel libertus, *cero censualis uel CURMEDALIS* in ecclesia nostra potest esse canonicus. Et porro inter episcopum & colonos super solutione *census, cerae, pecuniae, uessium, equorum, pecorum, & iurium, uulgariter CURMEDE* aut aliorum rerum *quarumcunque.* Plura Aub. MIRAEVS in notis. *eccl. Belgii c. 196.*

6

7

(k) Lasitica iura nullo temporis *Merces curmedialis.* intervallo praescribi uel usucapi posse.

Quam mercedem soluent curmediane?

cedit ad qui?

Angaria sola mortuorum tributa illis adsignant. Alicubi
curmedialis etiam post eam domino praestant angarias (1).

§. XII.

num queat
 praescribi?

posse, supra comprobauimus p. 263.
 lit. a. Idem iudicium est eadem-
 que iudicii huius argumenta in
 bonis curmedialibus: ut ea opus
 non sit, hic repetere. Habes sen-
 tentiam apud *Voetium ad ius Iuliac.*
 p. 27. n. 171. Peters Klage ist ge-
 wefen. Daß wiewohl seine vordere
 über 70. Jahre in friedlichen ge-
 brauch genißt etlicher ländereyen/
 ohne alle beschwehungen: so wurde
 doch nummehr von klägern eine
 Churmoed und zins von ihm aus
 solchen lande gefordert. Und die-
 weil er die friedliche lange zeit von
 seinen vorseßen befunden und selbst
 gehabt / verhofft er auch dabey ge-
 handhabet zu werden. Hierwider
 Horrich vorgewendet: daß die Chur-
 moed und zins / so er iezo fordern/
 in einer leibzuchters handen ge-
 wesen / die das haup Wisc über 60.
 Jahre leibzuchters weis inen gehabt.
 Und obwohl dieselbe in ausführung
 der zinsen und churmoed nachlässig
 gewesen: so verhofft er doch nicht/
 daß es ihm an seiner habender ge-
 rechtigkeit nachtheilig seyn solle.
 Und zu bewehrung seiner habender
 gerechtigkeit an obgemeldte chur-
 moed und zinsen / bat er eine alte
 roll vorgebracht: daraus er den
 gebrauch genugsam erwiesen. Wie
 auch die Schöffn in Xyr / derglei-
 chen das hauptgericht zuläßt Hor-
 richen die Churmoed und zinsen
 darauff quertauet. Und dieweil

1 die beklagten keine Freyheit vor-
 bracht und klägers gerechtigkeit
 durch die verbrachte rollen genug-
 sam erwiesen: so haben die rätthe
 die folgende urtheil bestatiget. In
 2 appellations sachen NN. ist zu recht
 erkannt: daß in voriger urtheile
 wohl gesprochen und übel adpellirt
 11. f. w. den 20. Jan. 1566. Idem
 sentit FELTMANNVS de iure in re
 cap. 7. n. 10. nulla, inquit, praescri-
 3 ptio contra dominum allegari potest,
 si is ostendere possit ex antiquis codi-
 cibus: sibi deberi censum. Obligatio
 enim singulis annis redit, ut, post
 4 triginta quidem annos, unius
 merces praescribatur, reliquis au-
 tem saluis non solum; uerum saluo
 etiam domini, quod nullo tempore,
 neque mille annis, extinguitur,
 iure curmediali. Congruae sunt
 5 nostrae sententiae leges Burgun-
 diae, *COYTINES du pays & duché
 de Bourgogne*, editae a Claude Cuyot
 1627. tit. des main mortes §. 1. his
 uerbis: l'home de mainmorte NN
 6 PEYT prescrire franchise & liberté
 contre son seigneur par QUELOVE
 LAPS de temps, qu'il fasse demen-
 rance & residence hors du lieu
 mainmorte quelque part, que ce soit.
 7 In utranque partem de hoc argu-
 mento differunt WYRMSEVS
 lib. 1. tit. 45. obseru. 5. COLERVS
 de praescript. in ca. auditis. n. 12.
 ZANGERVS de except. part. 3. c. 10.

p. 188

angaria
 curmedi-
 que?

Churmo-
 edum al-
 licent?

§. XII. Tum praedii curmedialis tam alienatio (m) interdicta est curmedialibus: quam diuisio curmedii.

F 2

Dieb) diuisio.

no. 158. post superius citatos.

angariae
curmediales
quae?

(1) Utpote hofsuhren/ schuttsuhren / Fußsuhren / holzsuhren & angarias eius generis. Quamuis enim ad illa neque emphyteuta teneatur, neque conductor: non primus, quia rei suae dominus est; neque alter, quoniam eius merces uiribus rei locatae respondet; CURMEDII tamen de hoc onere conquiri non possunt, partim, quod canon, non de curmediali bono praestant, non exhauriat fructus rei, quod etiam ROSENTHALLIVS cap. 2. concl. 64. n. 1. agnoscit: partim, quod domino quondam in relicta a curmedio bona infinitum ius esset p. 240. litt. b. quod post deum ad modicam pensionem adstrictum est. In numero tamen dierum, quibus domino a seruitutibus esse tenentur, leges, mores, uicinia, rei elocatae bonitas, ratio canonis ceteraque respicienda sunt. inter quae discrimina seruitutes etiam ipsae differunt. Addatur Nicol. le MATHRE de sacro patrimonio lib. 3. cap. 66. quod agit de operis libertorum. Qui liber utilis & doctus est, parisis impressus 1639. in 4to.

(m) Alienare quidem in uulgari sensu est dominium transferre. Quo significato frustra haec quaestio institueretur. Quoniam omni genere domini deditur homo

1 curmedialis p. 279. litt. s. Num uero locum is suum in alterum transferre queat, aliquis posset dubitare. Potest enim simplex conductor rem sibi elocatae alteri infcio domino, sublocare p. 200. litt. 2 q. r. ita tamen, ut & ipse permaneat in nexu. Veruntamen haec quoque licentia in crimen adduceret hominem curmedialem, Clare Lamb. GORISIVS tract. 3. part. 10. n. 14. p. 252. Curmediales praedia, quae iure curmediali possident, infcio aut invito domino nec alienare, nec diuidere, nec quocumque modo de iisdem desposere possunt. Idem habent ROSENTHALL co. 2. concl. 64. SANDIVS cap. 1. feud. n. 30. Et AMT. MATTHAEI parocm. 2. no. 47. Quam uero poenam habebit, qui ita peccauerit? Non enim priuabitur eapropter praedio, unde illum pro arbitrato dominus quondam poterat expellere (p. 229. litt. n.) Extra ordinem igitur dominus a gere cum eo poterit in irrogando genere poenarum. In aliquibus tamen propinquis liberam esse curmedialibus alienationem, docet ROSENTHALLIVS cap. 2. conclus. 64. no. 4. Quod iuri patriae communi est aduersum & priuilegii instar, unde ipsa lex cetera confirmata esse uidetur.

7 (n) Sententia huius argumenti Curmedialis occurrit apud MEICHSNERI M lib. num. licent. 1. no.

Curmedialis
num alienare
licent? Neg.

die zersplitterung (n). Quamuis si plures unum domino procuratorem constituent(o), alterum soleat indulgeri. Hodie aduersus hanc licentiam, ruffici

dividere?

1. decis. cameral. 22. p. 164. die churmedien sollen ohne vorwissen des herren all solche churmedige güter zu verschließen oder zu vertheilen nicht macht haben; sondern die empfangende Hand solle ihren verzins unvertheilt zu entrichten schuldig seyn. Et porro p. 165. ad eundem: hatten actores ihre rollen und register von churmedigen gütern. Wo nun dieselbe absque consensu actorum vertheilt / verschließen / auch die lähliche güte in drey und vier theile vertheilt / wäre es wider die natur solcher güter. Wolte derhalben solche articel widerzochten haben. Wie solches der rechten und Zülchischen gebrauch gemäß sey. Et mox: letztlich wer von den beklagten churmedigen gütern hiebevör verschließen; dieselbige; die solche verschließen / sollen von jedem solchen gut einen empfangen aussetzen und nach absterben desselben die churmie zusammen vertheilgen. Et iterum p. 166. bitten actores die verschlossenen churmedigen güter laut fürstlicher reformation zu reintegriren und zu ergänzen schuldig und verhofft. Idem habent GORISIVS tract. 2. part. 31. n. 14. p. 213. Anton. MATTHAEI proem. n. 124.

Curmedica
qui dividere
licent?

(o) Id quidem iam habuimus ex loco Meichneri, modo p. 304.

1. n. 5. citato. Clarius MATTHAEI paroemia 2. n. 48. Sed, quod ad divisionem attinet, id usus hodie ita temperat, ut si quas heredes de curmedicis praediis partitiones fecerint, eae quidem inter ipsos observentur, nisi alter alteri in id, quod interest, teneri velit. domino tamen ne fiat praevudicium, neque praedia paulatim observentur, unus aliquis nomine omnium a domino inuestitur, quem propterea Hulde vocant (ad initar eines lehnrägers / ein Hulde si de feudo inauguratur univertitas). Quia domino quasi fidelitatem facit. Ab hold, quod fidelem & dilectum significant. Ita saepe responsum esse meminimus in Gelris an. 1028. Et sequentibus Hulden est amorem declarare aut polliceri non solum Willeramio & Ortrido; sed etiam septentrionalibus populis plerisque aliis, quod videre est apud Iustum IONAM in glossario Islandico & Georgianum HIRÆSIVM in Grammaticae thesaurio, quo patriae antiquitatis studio nihil esse potest utilius. Spes me tenet, fore ut hoc opere, de quo p. 78. n. 5. exantlato, critica rerum patriae nunc inclarerit, seposita aliquantisper rerum peregrinarum Latii & Graeciae antiquitatibus.

(p)

Hodie q
interdic
diviso?

Curmed
FORVAN
peculias

fici quoque nostrates leges (p) acceperunt de non diuidundo;

§. XIII. Forum non minus peculiare hominibus est curmedis (q) itemque leges iisdem singulares (r), quarum codices antiquissimi in curiis dominicis superesse, dicuntur.

§. XIV. Constat igitur ex illis, quae haec tenus dicta sunt, Ictos curmedialia bona cum aliis generis contractibus nulla ratione commiscere. Inter nimium certe & parum illi peccant. Sunt enim, qui curmedam emphyteusin (a) adpellant: sunt etiam

F 3

(p) Plerarumque Germaniae provinciarum haec instituta nunc sunt. daß die bauern güter nicht zertheilet werden; sondern zu dem ende beyammen bleiben; damit die besitzer die ordentliche pferde dienste und fußren zu thun vermögend seyn. Habes cautam ne nimia diuisio possessorem inhabilem reddat, ad equos alendos iisque seruiendum domino. Quae ratio etiam ualet n hominibus curmedis; quos ad angarias teneri & supra p. 801. n. 1. 2. scripsimus & praeterea adnotat GORISIVS in aduers. tract. 3. parte 1. n. 14. p. 254.

(q) De foro laetis peculiari superius p. 242. litt. e. f. g. Idem etiam de CURMEDIS est adfirmatum. Sic in processu delato ad cameram imperii super praedio curmediali, frequenter mentio fit deß hauptgerichts & deß Schessengebndas von churmedigen gütern/ MEICHNERYS lib. 1. decis. com. 220

1 p. 165. Idem clarius intelligitur ex VOETIO in hist. iuris Ciu. n. 77. 271. 306. 310. 317. quod forum illad constituerint stabini, ex ordine curmediorum delecti.

2 (r) Conferenda hic sunt, quae supra p. 246 litt. g. diximus de statutis laeticis. Curmedialium legum frequens mentio est apud doctores. FELTMANNVS de iure in re cap. 6. n. 156. Curmedos non multum differre, constat ex iis, quae ueris & antiquis litteris commentur. Non typis descriptas sed manu prodita aut obseruata mihi ex ipsis rerum documentis transcribam Ita passim iis auctor laudat MS. instructie von der Horigen höfen / zinds gütern in der lüneburg. In MEICHNERIANIS excerptis lib. 1. decis. cameral. 22. saepissime prouocatur auf die Rollen von churmedigen gütern; auf die register von churmeden. Statuta Ruremondana.

(a) Quam proxime emphyteusis Curmedecum

Hodie qui interdicta diuisio?

Curmedis FORVMNE peculiare?

i) Curmedis peculiare forum
k) leges.
Discrimen curmedae ab
a) emphyteusis.

b) feudis.

d) hominibus propriis.

num sit emphyteusis?
Affirm.

Negat.

Curmede
num sit feudum?
Affirmat.

etiam alii, qui eandem referunt ad certam feudorum (b) speciem: cum tamen inter utrumque hunc contractum nostrumque, post alia, id etiam interfit: quod dominio curmeda destituatur, quo & uasallus gaudet & emphyteuta. Contra alii curmedas cum illo seruorum genere confundunt, quos dicimus homi-

cum laudicia iura accedere uidentur p. 261. litt. y. tum curmedica: utrinque opus est renouatione; successio non adeo dissimilis; utrinque adest usus longi temporis; neuter contractus heri potest, nisi in agro; uterque culturam uult & quae sunt eiusmodi. Vnde plures Ieri sunt, qui *curmedis* iura habent pro emphyteuticis. Ita ROSENTHALLIUS cap. 2. concl. 67. n. 1. cum eoque RUDINGER, *Wohnen*, aliique. Verumtamen errore labuntur, quotquot ita sentiant, cum inter utrumque contractum plurimum interfit. Emphyteuta utile dominium in agro habet. p. 136. 2. quo curmeda destituitur p. 279. litt. s. Est hic inclinentia domini p. 279. litt. t. non autem ille. Praestat hic mercedem, quae fere redditibus agri respondeat p. 293. litt. ii ille canonem tantum alieni domini nunciam p. 366. 2.

(b) Ita auctoritate ROSENTHALLII cap. 2. con. l. f. 67. n. 1. sentiunt lexicographi patrii iuris WAGNERUS in uerb. *curmede* p. 72. Iohannes RUDINGERUS in *singularium obseruat* 98. p. 121. aliique quorum uerba fere sunt eadem:

I *curmede sunt bona quasi feudalia, emphyteutica, quae scilicet requirunt inuestituram.* Verum errant eius sententiae iureconsulti. Nam uasalli dominium utile plerumque habent in re feudali, ut agrum uertere queant in uiride pratium p. 129. litt. l. m. sed hoc destituitur curmedialis conductor p. 279. litt. s. Illorum officia sunt, domino fidem probare p. 61. p. 69. litt. x. y. huius, agro culturam p. 218. litt. a. dominoque lecatari mercedem p. 293. litt. i. Illorum officia dignitateni annexam habent: huius ratio omnis accedit ad seruitutem. Illi feudum relinquere dominoque refutare possunt: non autem hic, qui agro ita adscriptus est, ut nequeat eundem deserere; p. 287. litt. b. & quae sunt generis eiusdem. Quod si autem in laxiori sensu adhibueris seu il uerbum, quo illum uniuersum notat, qui ex re domini accipit alimenta, p. 20. litt. g. non me habebis aduersum. Sed hoc modo etiam serui nomine gaudebunt uasallorum. Ceterum neque inuestituram p. 129. litt. l. neque grammaticae dictam fidelitatem p. 117. litt. t. feudum constitutere, scripsi superius,

Negat.

inter em
de & pro
non homi
d sermen
d p p o i c i
s c i b e t i g

Curmede

Rudinger
hagen.

(c)

mines proprios leibeigen (c). Sed supra expositum est; curmedas rerum magis seruitutem seruire, quam personarum. Ceterum a lassiticis bonis curmedialia non multum abeunt, quoniam utraque sunt conducticia (d): quod tamen lassorum indoles in

inter curme-
de & propri-
um hominem
seruientem,
hoisige;
leibeigene.

(c) Utrosque & curmedas & proprios homines inuicem commiscere uidetur *CORISVS* tract. 3. part. 1. c. 13. n. 5. dum inquit; *Lingua nostra uernacula indigerantur.* Hoisige / curmedige / waslingische luyden. HOISIGE sunt homines proprii & glebac sue praedio adscripti; alio nomine hoisige / quos pertinetes ad curtem domini. Cuiusmodi curtes maiores in comitatu Zurphamensi numerantur haec den Hof toe Butsch; toe Doehw; toe boeck; toe hengeler; toe Dye. In *Velania*, ut exemplo coment sumus, den Hof toe Wurten / quae spectat hodie ad abbatem Paderbornensem. Sed in ampliori significato quamuis & emphysectae hoisige dicantur; tamen apud nos adscriptitii tantum ueniunt hac appellatione *KURMEDIGE* uel curmediales habentur ex hominibus propriis praedia seruilia possidentibus nati: qui tamen ipsi iam eadem deseruerunt. Quia domino tamen debeant den hauptfall sine curmede p. 283. lit. x. *WASTINISCHE* luyden / qui nominantur, ut coniector, uel a *Wassen* dicitur quod est obligare, uimire, deprehendere: quasi homines in nexu & obligatione dominorum. Itali ligios dicunt uasallos. *Velatiam* *Wastinische* adpellati a certa censu, quem praed-

Curmedige.

Wastinische luyden.

1 *stant*, quasi *wardiensleute*. Existimat igitur *Goriscius*, curmediales ex hominibus propriis natos dici illos, qui tamen praediis desertis non alio uinculo domino teneantur, quam mortuario, quod curmede adpellant. Veruntamen clarum erit ex superioribus, curmedas agrorum conductores dicier ac esse p. 279. lit. s. Conuenit autem illis cum propriis hominibus, quod utriusque soluant mortuarium p. 287. lit. x. y. z. quod neuter dominum agrosque possit deserere p. 286. lit. b. quod uterque in domini sit clientela p. 279. lit. r. Veruntamen curmediales ab hominibus propriis etiam in eo sunt diuersi; quod illi personae hi uero serui praediorum sine *FELTMANNIS* de iure in re c. 6. n. 9. & clarus idem in comment. ad lib. 1. ff. tit. 1. leg. 4. n. 7. 8. hi ad libertatem magis accedant cum conductorum habeant indolem p. 279. lit. t. illi autem a Romana seruitute proxime absint: illi ad operas & angarias fere infinitas teneantur; non hi p. 277. lit. l. quod nocentur magis ad agrorum culturam. Et, si originem cogito utrorumque; curmediales hominibus propriis sunt antiquiores. Interfuit enim dominorum, ut quosdam ex domesticis

Qui conueniunt inuicem
Qui differant.

40

in Saxonibus ualde degenerauerit; saluis fere rationibus curmedialium: inde consilium mihi fuit, de singulis agere figillatim. Ab adscriptiis colonis parum diuersi sunt curmediales (*): nolim tamen utrosque inuicem commiscere (**). De nullo enim imperii decreto mihi constat: ut, quae Romani in adscriptitiis probauerint, nos sequeremur in curmedialibus.

fica seruitute ad agriculturam promouerent, quos lassos dixere, siue curmedas p. 219. litt. a. n. 4. uerum proprii homines dominis suis demum extorti esse uidentur, publica lege in Germanis sublata seruitute p. 148. litt. y. ut huius iuculentiorum imaginem etiam nunc prae se ferre uideantur. Inde est, quod in aliquibus locis lassitica s. curmedialia iura parum aut nihil differant a conductitiis, cum & uniuersitates conducant praedia nach laßrecht p. 227. n. 4. §. p. 258. litt. r. p. 271. litt. f. sed homo liber, se domino adscripsit nexu hominum propriorum.

Qui curmedialia differant a lassiticiis?

(d) Principio uterque contrarius unus mihi idemque fuisse, uideatur. Veruntamen in Saxonia lassiticiis tantopere degenerauit, ut indolem fere induisse uideatur conductionis longi temporis p. 227. n. 4. §. p. 258. litt. r. p. 271. litt. f. Rheno autem uicinae regiones in bonis *latiorum* primaeuam seruant naturam. Inde est, quod curmedialia non quidem ab his abeant; uerum a Saxonum iure, lassitico plurimum distare uideantur. Vellem tamen ipse doceri, num in Belgio qui *latos* habeat, eadem ipsi quoque alii sint *curmedae*; alii que

1 homines proprii? Quod si enim hoc, tria haec triplici distinguere origine. Lassitici ex domestica seruitute in agros sponte dimissi p. 219. litt. a. *CURMEDII* etiam ex aduenis imgeniis facti, si quis lassitico iure agros uellet conducere 286. n. 4. §. 6. PROPRII autem homines dominis extorti atque sub hac seruitutis imagine relicti sunt, quod p. 219. litt. c. plenius iam exposui.

2 (*) Adscriptitiis iura lib. XII tit. 47. in legibus diuersis prodiit codex Iustiniani. Ad quem commentatores legi possunt *Cuiacius; Faber Corunnes*; alii que praesidio litterario instructi. Conferri autem adscriptitiis possunt cum lassiticiis, quod & ipsi praedio magis seruiuerint, quam personae domini p. 297. litt. I. *GYDELLI NVS. 1. c. 5. n. 4.* quod neque illos domibus uendere potuerit absque praedio h. 7. §. 11. C. de agris. & colon. §. h. c. in quib. causis coloni

3 (***) Sunt enim plura, quae de curmedis constant; sunt uero ignorata adscriptitiis. Ut pote renouatio noui successoris p. 248. litt. i. §. p. 287. litt. d. mortuarii praestatio p. 283. litt. y. indices peculiares ac curiae. Contra de adscriptitiis prodita sunt, quae nequeas tuto adfirmare de curmedis.

Qui cum adscriptitiis conueniant?

Qui differant?

COROLLARE.

§. 1.

Adhuc nemo legum, quantum nobis constat, legem Aquintam intellexit C. locat. cond. quam recitamus: Certi iuris est, ea, quae voluntate dominorum coloni in fundum conductum induxerint, pignoris iure dominis praediorum teneri. Quando autem domus locatur, non est necessaria in rebus illatis scientia domini. Nam ea quoque pignoris iure tenentur. Id uult legislator; ne res a conductore in praedium illatae locatori tacite oppigneratae sint, nisi locator sciverit eadem.

§. II. Cuiacius, Romani iuris interpres humanissimus, tantum non ridet hanc legem, neque aliam eius causam adsequitur, quam ita legislatori placuisse.

§. III. Inde est, quod Mevius part. 4. decis. 127. a sententia Romanorum hic discessum facit contenditque ex aduerso, pecora conductoris coloni resque alias pignori esse locatori, licet nescio eorundem; idque statuit iudicio forensi.

§. IV. Alii contra negant pignoris iura locatoribus praediorum, nisi ita conuenierit illis cum conductore. Putant enim legem §. C. locat. cond. uoluntatem adhibere pro contentione, atque hanc requirere in assignando pignoris iure locatoribus praediorum. Quam tamen explicationem & grammatici ridebunt, quibus aliud est, unum sic uelle, aliud utrique ita conuenisse; & logici, quorum ars hermeneutica praecepta habet, cum, quod exceptio regulam firmet tum, quod argumenti filum idoneum sit a contrario sensu. Nam lex dicit, praedium locatore non opus est rei illatae scientia: ergo illa erit opus ex aduerso locatori praediorum.

§. V. Quid ergo? statuisset haec Romanos praeter rem dicemus? Religio nobis sit, quin ita sentiamus. No-

bis

bis enim de Romanorum iuris prudentia illae coniecturae: quoties nobis lex inepta uideatur; toties eandem nobis aut minime aut pessime esse intellectam.

§. VI. Scilicet Romanis iniquissimum uidebatur, conductorem domina illudere plurium rerum illatione atque ita ei glaucoma facere, ad credendum mercedem. Inde legis praeceptum: quaecumque sciente locatore intulit conductor in locum conductum; illa pignori sint locatori. Ne domini fides, quam ob res illatas conductori habet, earundem distractione decipiatur. Quae autem ignorante locatore illata sunt, illa carent hoc nexu. Quod res ignorata domino esse nequiverit causa, ut fidem is haberet conductori. Suae itaque facilitati tum tribuat, si temere credens fuerit deceptus.

§. VII. Sit casus: conduxit Tiro Tusculanum, ad quod, locatore praesente aut sciente, cum multo grege se confert ouium, pecudumque diuersi generis. Moras nequit conductor in soluenda mercede primi, alterius pluriumque annorum. Non urget solutionem locator, quod in oculis animoque illi sint bona, a conductore, quem ideo idoneum debitorem habet, in praedium inducta. Verum abduxit e praedio conductor pecora ceteraque, domino inscio. Quaestio est, num illa in praedium reduci debeant aut debitum solui a conductore. Adfirmo id ex lege nostra. Quia locatore sciente cum facta sit illatio, coniectantur iura, eundem horum intuitu fidem habuisse. Contra nesciuit locator, quid induxerit intuleritque conductor, qui e. l. iam nunc gregem ouium emit Lipsiae, quem iterum uendidit. Hic certe is contradicendi causas non habebit neque in creditorum concursu alium locum merebitur, quam in classe chirographariorum. In hanc ergo uiam cum ueritatis tum aequitatis redeant iudices: a qua, legis ignorantia, fuerit dilapsi.

P. 257.

ULB Halle
003 245 462

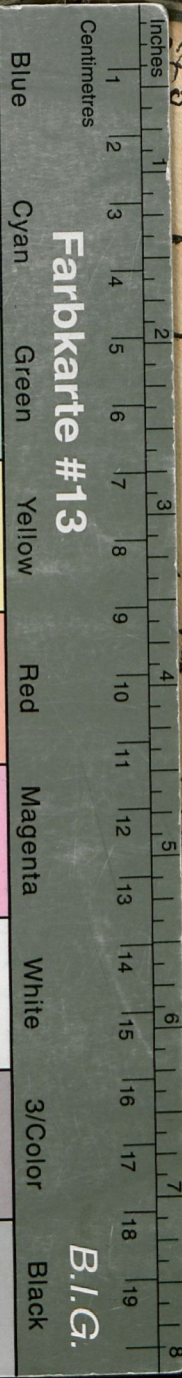
3

86

277.

N° 94

1709 5

Q. D. B. V.
SCOPVLOS DOCTRINAE VVLGARIS
DE

COLONIS ADSCRIPTITIS,

Don *Wassgütern u. Surmeden*

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
EGIAE DOMVS SERENISSIMO PRINCIPE
AC DOMINO,
PHILIPPO WILHELMO,
PRINCIPE PORVSSIAE, CETERA,

PRAESIDE
JOANN. PETRO *Ludwig* IÆ.

RVSS. REGIS IN HEROICO IVDICIO, EOQUE SVPREMO ADSESSORE;
CONSILIARIO; IVRIVM ET HISTORIAR. PROF. ORDIN. ATQVE TA-
BVLARII MAGDEBVRG. ARCHIOTA,

EVITABIT

RESPONDENDO
JOH. FRIDERICVS *Engelhardt*
IVRIVM CANDIDATVS

H. L. Q. S.

HALAE VENDOR.

D. XVI. MENS. SEPT.

LITTERIS ZAHNIANIS
MDCCIX.

M